

Krönika 1950

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD

Konstnären för att ge en bild av det gamla Hakarps som det var för hundra år sedan. I den här boken har jag försökt att ge en bild av det gamla Hakarps som det var för hundra år sedan. I den här boken har jag försökt att ge en bild av det gamla Hakarps som det var för hundra år sedan. I den här boken har jag försökt att ge en bild av det gamla Hakarps som det var för hundra år sedan.

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD

Krönika 1950

Krönika 1950

HAKARPS HEMBYGGSCAP

Krönikan för 1950 har på grund av en del omständigheter ej kunnat utges förrän nu på höstkanten. I förra krönikan riktades en vädjan till alla som inneha vykort och foton från bygden, helst av äldre datum, att lämna dyl. till låns för fotografering. Åtskilliga har inkommit, men föreningen är tacksam för flera. Detta gäller även alla slag av skriftliga handlingar, som kan belysa bygdens historia.

Till annonsörer och bidragsgivare frambäres ett varmt tack.

HAKARPS HEMBYGDSGÅRD

Redaktionen.

Årsberättelse 1950.

Årsmötet hölls den 31 mars.

En hembygdsafton var den 14 jan. anordnad i ungdomsgården. De till ett 100-tal uppgående närvarande hälsades välkomna av ordf. godsägaren Gunnar Hakeman. En musikkvartett bestående av herrar Lundsten, Plym, Grytberg och Wahlström medverkade med god musik. Efter Smålandssången höll överlärare Hjalmar Bjurulf ett uppskattat föredrag om "Bönders och herrefolks liv i helg och söcken" i Småland under 1800-talet. Länsskogsvaktare Ivar Meurling visade därefter en serie vackra färgfilmer från föreningens utflykter. Så följde kaffeservering, varvid överlärare Bjurulf berättade en del sägner från bygden.

Lennart Söderqvist lämnade några uppgifter om det gamla tiondemagasinet, som förvandlats till en modern ungdomsgård och slutade med att läsa ett avsnitt av Viktor Rydbergs kantat.

Den innehållsrika aftonen avslutades med psalmen "Härlig är jorden".

Den 18 maj, Kristi himmelfärdsdag, företogs den traditionella sockenvandringen. Man for i buss från Petersberg, och första uppehållet gjordes vid Lundaberget, där Lennart Söderqvist berättade om de gamla gravarna från yngre järnåldern. Platsen är numera avröjd genom föreningens försorg.

Så gick färden till Dalskog, där sällskapet hälsades av fru Lilly Gustafsson.

Ivar Meurling skildrade gårdens öden. Genom ett fynd, som gjordes på 1800-talet kan gårdens historia ledas tillbaka till tiden före Kristi födelse. Fru Lilly Gustafsson bjöd på förfriskningar, varefter man vandrade genom den välskötta skogen fram till Ingelycke, där fabrikör Erik Andersson visade sin moderna snickerifabrik, och Ivar

Meurling berättade om gården och dess ägare genom tiderna. Man for därpå med buss till Hakarps kyrka, där gudstjänsten bevisades. I Ungdomsgården samlades man sedan kring kaffeborden. Lennart Söderqvist höll ett kort föredrag om den gamla sockenstugans tillkomst och användning.

Föreningens hittills längsta studieutflykt ägde rum den 27 aug. Färden, i vilken 95 personer deltog, företogs med två bussar och bilar och gick över Huskvarna, Rogberga och Odestugu till Svenarum, där kyrkan förevisades av kantor A. Granemo. Därefter besågs Svenarums hembygdsgård, varefter man fortsatte till Nydala kloster. Här hölls högmässa av komminister A. Adolfsson.

Ivar Meurling berättade om Nydala kloster och utgrävningarna där samt om Nydala gårds öden. Sedan kloster- och bondkyrkan besetts vandrade deltagarna till Järnudden vid sjön Rusken, där den medförda matsäcken intogs. Nästa mål var Tomtabacken, dit färden gick över Vrigstad och Hylletofta. Medan den vackra utsikten beundrades berättade Lennart Söderqvist om Småländska höglandet. Efter Smålandssången fortsattes resan till Malmbäck, där kaffe serverades i den vackra hembygdsgården. Hembygdsföreningens ordf. F. Linder lämnade en historik över hembygdsgårdens tillkomst. Under färden berättade Ivar Meurling och Lennart Söderqvist om kyrkor och gårdar och fornminnen i socknarna som genomfors.

Inventeringen av torpställen i socknen har under året avslutats och namnskyltar skall snarast uppsättas.

Ätgärder ha vidtagits att få inskriptionen på bergväggen vid Ädalsvägen satt i läsbart skick.

Under året har röjning ägt rum av gravfältet vid Lundaberget och beslut har fattas att frilägga offerkällan och anbringa en skylt med uppgift om gravfältet.

Föreningen har haft ett extra sammanträde den 18 maj för bekräftelse av ett tidigare beslut om stadgeändring.

Krönikan för år 1949 har tryckts i 450 exemplar och mottagits med stort intresse.

Medlemsantalet uppgick vid årets slut till 225 st. vilket innebär en ökning med 24 från föregående år. Föreningen har fyra ständiga medlemmar och en hedersledamot.

Styrelsen har sammanträtt tre gånger.

Ledamöter i styrelsen har varit: Gunnar Hakeman ordf., Ivar Meurling v. ordf., Lennart Söderqvist sekr., Eskil Lago kassör, Ingrid Forsström, Lennart Magnusson, Ivar Lundsten och suppleanter Martin Fagerlund, John Andersson och Sune Söderqvist.

Kassan har haft en omslutning av kr. 7137:12. Den ekonomiska ställningen framgår av följande tablå:

<i>Inkomster:</i>		<i>Utgifter:</i>	
Behållning från 1949 ..	5095: 57	Fester	28: 56
Årsavgifter	739: —	Annonser	96: 60
Fester	131: 03	Porton	16: 10
Räntor	123: 52	Utgifter för krönikan..	942: —
Inkomst av krönikan ..	835: —	Övriga utgifter	151: 38
Övriga inkomster	213: —	Behållning till 1951:	
	Kr. 7137: 12	I bank	5134: 13
		Kontant ..	768: 35
			<u>5902: 48</u>
			Kr. 7137: 12

Styrelsen.

SLAKTEN FOLJA SLAKTENS GÅNG.

Födda under 1950.

- 6/1 Margreth Rigmor Elvira Ringqvist, Solhöjden, Ebbes.
- 13/1 Britt Elisabet Holm, Glasberga.
- 27/1 Harriett Eva Johansson, Skolgatan 9, Fagerslätt.
- 28/1 Bengt Anders Petersson, Kyrkskolan, Hakarp.
- 1/2 Gerd Birgit Johansson, Berghaga 13, Bråneryd.
- 7/2 Eva Elisabeth Nilsson, Hjertorp.
- 15/2 Sylvi Inkeri Koljo, Stensholm.
- 16/2 Britt Inger Irene Engström, Bäckaskog, Ebbes.
- 18/2 Birgitta Marianne Helene Andersson, Jutaholm.
- 19/2 Siri Agneta Ingeborg Josefsson, Egna Hem.
- 11/3 Lena Christina Forsberg, Carlfors.
- 20/3 Bertil Rydberg, Skogslid, Stensholm.
- 4/4 Rosie Helene Gilberg, Smedstorpsgatan 26, Egna Hem.
- 5/4 Peder Jan Raneke, Stensholm.
- 8/4 Anders Erik Gunnar Junsten, Ebbes.
- 19/4 Gert Osten Johansson, Solhemsgatan 10, Fagerslätt.
- 29/4 Berit Ann-Christina Petersson, Stora Kleven.
- 27/4 Bo Einar Eklöf, Fagerslätt.
- 6/5 Eva Ulla Vesterlund, Stensholm.
- 9/5 Monica Märta Maria Rydberg, Stensholm.
- 9/5 Lars Gunnar Kjell Andersson, Hökhult.
- 12/5 Sven Anders Thorell, Stensholm.
- 14/5 Barbro Marianne Robertsson, Skolgatan 13, Fagerslätt.
- 14/5 Monica Kristina Robertsson, Skolgatan 13, Fagerslätt.
- 18/5 Britt-Mari Elisabet Johansson, Stensholm.
- 5/6 Lars Gunnar Larsson, Smedstorpsgatan 9, Fagerslätt.
- 3/6 Göran Sven Gunnar Grytberg, Hagagatan 5, Egna Hem.
- 19/6 Lars Ingvar Johansson, Berghaga 5, Bråneryd.

- 25/6 Kjell Arne Evert Roos, Stensholm.
 25/6 Kerstin Monika Astrid Roos, Stensholm.
 8/7 Kristina Gabriela Plath, Ebbes.
 5/7 Eva Ulla Marianne Svensson, Stensholm.
 20/7 Irene Gunilla Karlsson, Lilla Tokarp.
 14/7 Marja-Lusa Saloranta, Stensholm.
 18/7 Ann-Britt Elisabet Friberg, Fagerslätt.
 27/7 Lennart Olof Olofsson, Lexarp.
 30/7 Alf Göran Tommy Johansson, Anneberg, Pettersberg.
 5/8 Yvonne Margret Persson, Hulustorp.
 18/8 Annette Kristina Ingeborg Stark, Bråneryd.
 10/8 Ann-Christin Birgitta Bijkerk, Bråneryd.
 3/9 Karl Gustaf Nestor, Ebbes.
 10/9 Syrene Marita Viola Karlsson, Edenborg, Pettersberg.
 16/9 Annette Barbro Elisabet Larsson, Rosenholm, Ebbes.
 8/10 Åke Lennart Konrad Sandqvist, Hakarp.
 14/10 May Louise Birgit Karlsson, Vårvillan.
 22/10 Ingvor Margareta Gustafsson, Bråneryd.
 22/10 Britt-Inger Linnea Gustafsson, Kikstorp Stom.
 15/11 Matts Rune Mauritz Lindström, Stensholm.
 27/11 Jan Ove Larsson, Furuholm, Göransberg.
 2/12 Ulf Åke Evert Mattsson, Fagerbergsgatan 3, Fagerslätt.
 12/12 Rune Lennart Samuel Friberg, Fagerslätt.
 28/12 Britt-Marie Carina Boiardt, Bråneryd.

Antalet födda var 32 flickor och 20 gossar.

Ingångna äktenskap 1950.

- Olof Johansson, Lekeryd, och Hildur Millbäck, Barnavårdscentralen.
 Karl Lennart Svensson, Bockamålen, och Gurli Ellentina Johansson, Bockamålen.
 Tore Nils Arne Gustafsson, Jönköping, och Siv Inga Viola Johansson, Skogsgläntan, Ebbes.
 Frans Hugo Gajdas, Stensholm, och Ludvika Flum, Stensholm.
 Nils Erik Mårtensson, Brunstorp, och Evy Anna Greta Andersson, Brunstorp.
 Erik Henry Torehall, Stockholm, och Flora Astrid Dahlström, Skolgatan 28.
 Helmer Erik Rudolf Ernstsson, Stensholm, och Elna Gunvor Anna-Lisa Johansson, Stensholm.
 Clifford Hickman Walder, Huskvarna, och Berit Gunvor Stålbom, Ebbes.

Hilding Vallentin Johansson, Huskvarna, och Gunborg Sofia Charlotta Karlsson, Ebbes.
 Nils Axel Rune Gren, Skärstad, och Elsie Gunvor Fagerlund, Hökhult.
 Stig Lennart Göte Stark, Huskvarna, och Siv Ulla Ingeborg Fransson, Bråneryd.
 Göte Gustaf Charles Gustafsson, Huskvarna, och Ulla Margareta Berglund, Bråneryd.
 Nils Bertil Rogö, Rogberga, och Sigbritt Ingrid Josefina Johansson, Kikstorp.
 Janne Olov Bergström, Jutaholm, och Solvig Lökke, Jutaholm.
 Sören Valter Vinsent Karlsson, Hulustorp, och Lisa Ingrid Mona Green, Hulustorp.
 Erik Albin Eliasson, Fågelsjö, och Alva Hilma Britt-Maja Zetterman, Tallåsen.
 Ingemar Gunnar Erik Sagemar, Ebbes, och Marie Lizzy Pihlqvist, Jönköping.
 Evert Ingvar Svensson, Fagerslätt, och Gunvor Ann-Marie Claesson, Huskvarna.
 Rune Evert Johansson, Solhem, och Gerda Birgitta Håkansson, Huskvarna.
 Karl Gustaf Herbert Gustafsson, Stutstorp, och Iris Anna Sofia Karlsson, Järnsås.
 Karl Olof Holger Karlsson, Stensholm, och Inger Dagny Irene Svahn, Huskvarna.
 Bruno Väljamek, Stensholm, och Alfhild Johansson, Jönköping.
 Hans Gerhard Haglund, Hulustorp, och Britta Signe Majken Persson, Huskvarna.

Döda under 1950.

- 2/1 Matilda Maria Karlsson, Fagerslätt 17, f. i Hakarp 7/2 1853.
- 3/2 Ernst Teodor Svensson, Kristiansborg, f. 21/1 1877 i Svarttorp.
- 5/2 Ida Charlotta Magnusson, Marieberg 1, f. 21/10 1857 i Öggestorp.
- 14/3 Kristina Teresia Delfin, Stensholms fabr., f. 25/10 1864 i Hakarp.
- 18/3 Johan Edvard Petersson, Fageräng, f. 3/10 1866 i Skärstad.
- 28/3 Jeanne Naemi Viktoria Söderqvist, Nordskogen, f. 3/7 1885 i Jönköping.
- 9/4 Charlotta Ottilia Höglund, f. 1/8 1867 i Bredestad, Dalhem.

- 19/4 Augusta Vilhelmina Johansson, Älderdomshemmet, f. 22/6 1867 i Hakarp.
- 14/6 Emma Kristina Pettersson, Kyrkskolan, f. 21/4 1877 i Fröderyd.
- 8/7 Ida Emelia Eriksson, Bråneryd, f. 20/4 1868 i Od.
- 21/7 Maria Sofia Nohlqvist, Ebbes, f. 27/2 1868 i Ludvika.
- 17/7 Selma Josefina Randau, Ebbes, f. 18/9 1865 i Södra Ving.
- 30/7 Amanda Kristina Frid, Ebbes, f. 29/7 1858 i Järnsås.
- 13/8 Karl Johan Green, Lönneberg, f. 10/8 1867 i Lannaskede.
- 1/9 Matilda Olivia Gustafsson, Jutaholm, f. 31/10 1866 i Hakarp.
- 4/9 Ida Kristina Gustafsson, Jutaholm, f. 25/4 1863 i Hakarp.
- 28/9 Per Håkan Vingqvist, Carlfors, f. 20/4 1945 i Hakarp.
- 2/10 Anders Oskar Åkerman, Bråneryd, f. 9/7 1879 i Barkeryd.
- 23/10 Per Gustaf Georg Gustafsson, Baggarp, f. 18/4 1876 i Hakarp.
- 25/10 Hanna Maria Elisabet Johansson, Knutstorp, f. 16/10 1878 i Lekeryd.
- 5/12 Gustaf Valfrid Larsson, Vissmålen, f. 13/10 1875 i Frösve.
- 29/12 Johan Alfred Petersson, Carlfors, f. 5/3 1870 i Fröderyd.

Antalet invånare i socknen var vid 1950 års utgång 2722 personer, 1387 män och 1335 kvinnor. Befolkningen har under året ökat med 72 personer. Äldst bland kvinnorna var Matilda Maria Karlsson, Fagerslätt 17. Hon avled den 2 jan. nära 97-årig. Bland männen är Magnus Alfred Rosén, Rosenholm, äldst. Han är född den 19 juli 1857.

Kyrkokronika 1950.

Ännu ett kyrkoår har förrunit med raden av innehållsfyllda söndagar och rika högtidsdagar. Fyllt av liv och växling är kyrkans heliga år och rika äro minnena från ett gånget kyrkoår för var och en som lever med i dess rytm.

Främst står minnet av högmässorna i församlingskyrkan. Efter den bråda arbetsveckan är söndagens gudstjänst ett efterlängtadt tillfälle. Templets stillhet skänker ro och gudstjänstens rikedom ger uppbyggelse, livsmod och kraft. Rik är gudstjänsten antingen den nu firas bland en fulltalig menighet eller i den lilla kretsen, om vilken de orden uttalats: ”Var två eller tre äro församlade i mitt namn, där är jag mitt ibland dem”, ty budskapet är ett och detsamma, Guds frälsningsgärning i Kristus. — Högtidsstunder med glädjens prägel och festens liksom allvarsmättade sorgeshögtider höra med till kyrkans år. Ljusa och löftesrika äro minnena av dop och konfirmation. Tacksam glädje över livets rikedom fyller hjärtat, när de små i dopet mottaga Guds välsignelse och de unga vid konfirmationen få bekräftelse på dopets löften. Under det år, som gått, har 51 barn ge-

nom dopet upptagits i församlingen och 22 ungdomar bekant sin tro framför Herrens altare. Ansvaret för att de små få lära sig "hålla allt vad Herrens har befallt" är församlingens och våra söndagsskolor — vilka år 1951 särskilt komma i blickpunkten med anledning av den svenska söndagsskolans 100-årsjubileum — är ett glädjande bevis på församlingens omsorg för barnens kristna fostran. — Festens prägel bär vigseln. 24 vigslar har under året ägt rum i kyrka eller prästgård. — Tunga bli sorg högtiderna på kyrkogården även för den, som har att viga till den sista vilan. Minnet manar fram bilden av 22 välbekanta ansikten, män och kvinnor, som nu alla har sin vilostad på Hakarps kyrkogård. Tomt blir det, när våra kära går bort och vemodsfyllt att stå vid den öppna griften, men för den kristne lyser dock alltid ett hoppets ljus över gravarna. — En kyrkohögtid av särskilt slag lever i rikt minne. Hakarps Bygdekörs konsert till tvåhundraårsminnet av J. S. Bach, tonernas mästare, som det blev förunnat att uppleva något av det eviga och i musiken gripa och förmedla till evighetslängtande människor.

Från kyrkan går tanken till församlingslivet. Liksom musiken kan också konsten förmedla något av det eviga till människan. Utställningen av religiös nutidskonst i Ungdomsgården vittnade om, hur även konsten kan lyfta sinnet uppåt. Hundratalet besökte utställningen och flera konstverk fann vägen till olika hem.

Betydelsefull är kontakten och gemenskapen församlingarna emellan. Kyrkorådsdagen i maj med representanter från kontraktets samtliga kyrkoråd gav rikt utbyte och nattvardsfirandet i kyrkan med 70-talet kommunikanter blev en stor högtidsstund. Ett försök till att knyta gemenskapsband mellan angränsande församlingars konfirmandgrupper utgjorde det konfirmandläger på fyra dagar, som anordnades i Hakarp under våren. Till gemensamt studium av den kristna tros läran samlades konfirmanderna från Barkeryd, Hakarp, Järnäs, Lekeryd och Svartorp under sina konfirmandlärares ledning. Kyrkobrodrakår och syföreningar har stiftat bekantskap med liknande föreningar i andra församlingar. Kyrkliga arbetsföreningen har gästats av Skärstads kyrkliga syförening och tillsammans med Stensholms arbetsförening representerat Hakarp vid kontraktets syföreningsdag i Bankeryd. Kyrkobrodrakåren har utväxlat besök med Barnarp och Skärstad och till årets stiftsmöte i Växjö och Allmänna Kyrkliga Mötet i Stockholm sände kyrkorådet fyra ombud.

Ett intresserat arbete har de olika kyrkliga arbetsenheterna nedlagt. Såväl Hakarps som Stensholms arbetsförening har hållit fest för församlingens gamla och gemensamt anordnat klädinsamling till förmån för I. M:s hjälpverksamhet. Det ekonomiska resultatet av syföreningarnas verksamhet — de ungas sykrets inberäknad — uppgick till omkring 5.500 kr. Hakarps arbetsförening avslutade sin vår-

termin med en studiefärd till några av stiftets medeltidskyrkor och Stensholms arbetsförening har varit organiserad som studiecirkel kring ämnet "Evangeliet, sjukdomen och den sociala nöden." Kyrkobröderna har samlats var fjortonde dag till berikande samtal över biskoparna Brilioths, Ysanders, Nygrens och Giertz' herdabrev och studium av Markusevangeliet. Scoutkåren stod för värdskapet vid K. F. U. M:s Smålandsdistrikts scoutledarkurs i Ungdomsgården och vid scoutupptagning i kyrkan upptogs nya medlemmar. — Med ett arbetsår bakom sig kan Ungdomsgården konstatera, att den har en icke så ringa uppgift att fylla i församlingsarbetet. Flitigt har den varit utnyttjad av scouters, kyrkobroder, ungdomsgrupp, arbetsförening, för konfirmandundervisningen och vid församlings- och ungdomsaftnar. Betydande gåvor har Ungdomsgården haft glädjen att mottaga. Från Allmänna Arvsfonden har den erhållit 5.000 kr., från Kronprinsessan Margaretas Minnesfond 2.000 kr., från privatpersoner 950 kr. och i anslag från kyrkokassan 500 kr.

Ett kyrkoår har förrunnit — halvseklets sista. Till välsignelse för många har kyrkan fått vara under det halvsekel, som gått, och till välsignelse för många önskar hon alltfort få vara.

Josef Larsson.

Den kyrkliga förvaltningen.

Kyrkofullmäktige har under 1950 haft tre sammanträden. En kyrkostämma har hållits för beslut om antalet ledamöter i kyrkofullmäktige för valperioden 1951—1954. Detta bestämdes till samma som tidigare eller 15 st. Ordförande har varit John Andersson och v. ordf. komminister Josef Larsson.

Ett omfattande arbete har nedlagts på att hålla kyrkogården i värdigt skick. En del planteringar av träd och häckar har skett. Kyrkorådet har även uppgjort en del förslag för ytterligare arbeten att verkställas under nästkommande år i syfte att få kyrkogården i sådant skick som dess helgd kräver.

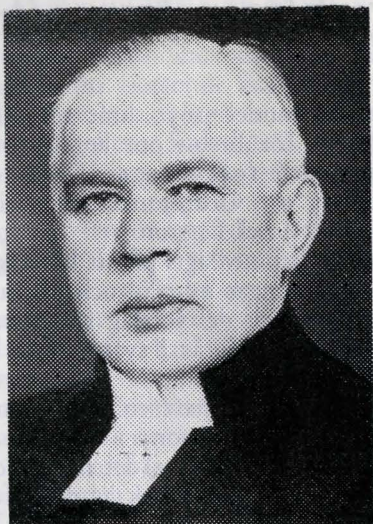
Kyrkokassan har under 1950 haft en omslutning av 26.067 kronor och kyrkogårdskassan 2.581 kronor.

De fonder som förvaltas av kyrkorådet hade vid årets slut en behållning av 40.312 kronor. I huvudsak är dessa fonder avsedda för skötsel av gravplaner.

De nyvalda kyrkofullmäktige 1951—1954 är: kyrkovärden Erik Ljung, komminister Josef Larsson, länsskogvaktaren Ivar Meurling, kyrkovärden John Andersson, verkmästaren Carl Sandberg, metallarbetaren Erik Svensson, fru Lilly Gustafsson, förman Oscar Franzén, lantbrukaren Harry Andersson, snickaren Gunnar Grytberg, kyrkovärden Gunnar Hakeman, verktygsarbetaren Oscar Svensson, folkskolläraren Axel Werner, fru Margit Wall och lantbrukaren Arvid Nilsson.

Kyrkofullmäktiges ordf.

John Andersson,

Krkoherde Ragnar Lindstam.

Hakarps prästgård.

I Huskvarna krönika återfinnes å sid. 354—56 en beskrivning av Hakarps prästgård. Den var uppgjord på grundval av de för mig den tiden kända urkunderna, vilka återfinnas i Hakarps pastorsarkiv. Då dessa emellertid väsentligen röra det rent personhistoriska, från 1680-talet och framåt i tiden var icke mycket att inhämta rörande prästgården, förrän man kom fram rätt långt i tiden.

Vad protokollen från stämmor etc. innehålla har jag utnyttjat för ovan nämnda beskrivning men först från tiden 1775 finnes sådana. Jag måste ge hoppet om att komma längre tillbaka förlorat. Men, som man säger: "Man är ingen stund säker, så länge metet är i sjön". Jag var för några år sedan sysselsatt med att gå igenom Svarttorps kyrkoarkiv. Där fann jag till min överraskning några till ett häfte sammanförda blad, som på omslaget hade beteckningen "Memorialprotokoll vid prosteting för Tveta kontrakt".

Vad Hakarp beträffar finnes i samlingen ett protokoll, daterat 29/6 1681, ett, daterat 27 nov. 1683, ett daterat 10 mars 1685 och slutligen ett, dat. 20 nov. 1685.

Av det först nämnda protokollet får man veta att församlingen redan då hade sockenstuga. I inledningen till protokollet heter det nämligen: "Sedhan een lijten predikan i kyrkian och examen medh församblingen öfr. symbolum, gingo wij i sockenstugan, då nämnden med raaden 4 börjande hade satt sig, handlandes som följer.

I protokollet av år 1683 får församlingen ett vackert vitsord: "Then 27 nov. i Hakarp dher pastor, dominus Laurentius Lillandher predikadhe generaliter een sermon öfwer döpelsen och lass up för text alla fyra döpelsens questioner (?), Examinera des uthaf Catechismo döpelsens och altarens sacrament uthi hwilko stycken bådhe gambla och unga gjorde wacker beskee.

Därefter följer den för vår uppgift mest intressanta och viktiga anteckningen: § 3. Gingo wij in i *socknestugan, som är i prästegården*. Så uppräknas kyrkans sexmän: De äro Henning Månsson i Bäckamålen, Erich Biörnsson i Raten, Måns Nilsson i Tokarp Nils Hansson i Ingelucke, Hans Danielsson i Kikstorp, Swen Danielsson i Råmarp. Kyrkovårdar äro Olof Jonsson i Hagstensgerde och Swen Jonsson i Hwismålen. Beslöts att een gammal svensk bibel, som är utlånt till Anders i Huskvarna skall strax restitueras, att flamska hyende, alldeles söndersletna skall afföras och att "socknens signete af silfver 2 lodh 3, qvintin, fins hoos Gabriel i Ammarp, skall strax restitueras."

Hur det gick med den gamla prästgården känner ingen till. Med den försvann givetvis också sockenstugan.

Jag tillåter mig här införa den av mig för Huskvarna krönika utarbetade beskrivningen av Hakarps prästgård.

Mitt emot den gamla kyrkans kor låg sedan mitten av 1500-talet församlingens prästgård.

Den sista prästfolket, som där bodde, var kyrkoherden Lars Lillander och hans fru Annica Zeander. De hade tillsammans bott där i sexton år, när 1698 prästgården flyttades till den plats, varest den nu är belägen. Till denna flyttnings bekostnad hade generalinspektör Hägerflycht bidragit med 114 dlr kpmt och sina bönders dagsverken! Ännu 1801 är i storskifteshandlingarna upptagen och å kartan utmärkt en kälgård vid kyrkan på 14 1/2 kappland, prästgården tillhörig.

I 80 år hade den sålunda nämnda prästgården stått, när vid stämman den 6 jan. 1778 beslut fattades om uppförande av en ny bostad för församlingens pastor kontraktsprosten Joachim Bergman. Denne hade på egen bekostnad några år förut uppbyggt en flygelbyggnad på två kamrar, där tog han sin bostad under den tid byggnadsarbetet utfördes. I enlighet med byggmästare Pehr Rubergs för stämman uppvisade ritning bestämdes, att sätesbyggningen skulle göras 25 alnar lång, 14 alnar bred och 10 alnar hög från stenfoten

till takhofsens och bestå av en förstuga med förmak mitt emot, kök och kammare på ena samt tvenne kamrar på andra gavlen och ovanpå av: en förstuga och en sal på ena samt tvenne kamrar på andra sidan. Taket skulle täckas med näver och torv och senare med taktegel.

Penningar till utgifterna, 898 dlr 22 öre smt, skulle t. v. tagas ur kyrkokassan och sedan under loppet av 4 år återbetalas medelst utdebitering. Virke anskaffades på så sätt, att varje kolgård tillsläppte en tolt, och att för gårdar, som saknade skog, timret togs från Dunkehalla. Därtill skulle av varje kolgård lämnas en tolt bräder och fyra plankor. Statarna i Huskvarna och socknens torpare utfäste sig att nedtaga den gamla byggnaden och att rengöra planen. Detta arbete verkställdes i maj 1778. Ruberg åtog sig upptimringsarbetet och takläggningen för 30 dlr smt, artillerihantlangare J. Tidstrand att för 70 dlr smt utföra murningsarbetet: en kökspis med bakugn, tvenne spisar, att insätta fem st. kakelugnar och lägga stenfoten. Slutligen gavs snickaren Per Nilsson i Råmarp i uppdrag att förfärdiga dörrar, fönsterkar och allt innanredet för tre dlr smt för varje dörr och fönsterloft, men för dubbeldörrarna till förstugan fyra dlr smt samt två dlr för varje tolt i golv och panel.

Till prästgården hörde två st. bodar och ett brygghus, stall, loge, två sädeslador och kölner*. Dessa byggnader har flera gånger ombyggt, sedan den 1795 reparerats. Brygghuset brann 1798 och ersattes med ett nytt. År 1804 ombyggdes bodarna. Spannmålsboden gjordes då 10×8 alnar inom knutarna med dubbel botten och loft. Visthuset uppfördes 8×8 alnar inom knutarna. Dessa bodar uppfördes icke på alldeles samma tomter som de gamla.

Det gamla fähuset, som 1807 måste rivas, var 26 alnar långt. I dess ställe uppfördes två om 16 alnar. Dessa och tre andra byggnader ersattes 46 år därefter av en ladugårdslänga om några och 80 alnars längd, 16 alnars bred och 7 alnars höjd, innehållande fä- och fårhus, loge med tröskverk och lador. Stall under tegeltak uppfördes särskilt.

1822 rödfärgades prästgårdshuset. 1836 uppfördes nytt brygghus under tegeltak och 1852 erhöll också boden tegelbetäckning. Sistnämnda år försågs prästgården med helt ny inredning och nya fönster, dörrar, golv, kakelugnar m. m. Övra våningen höjdes, taket försågs med "nära ny tegeltäckning" och byggningen brädfordrades. Kostnaden för denna reparation belöpte sig till 800 rdr bco, varav kyrkoherde Almqvist betalade 533 riksdaler.

Följande år nedtogs en alltför nära sätesbyggnad liggande flygelbyggnad och gamla drängstugan och uppfördes av kyrkoherde Almqvist en ny flygelbyggnad, som även innehöll drängstuga. Kött-

Hakarps prästgård.

och spannmålsboden flyttades och påtimrades sex varv, för att ett sädesloft därigenom skulle erhållas. År 1856 rödmålades samtliga prästgårdens hus. För allt detta fick kyrkoherden vidkännas dryga utgifter. 1885 ombyggdes brygghuset och försågs med cementgolv, inmurade grytor och järnpump. Följande år undergick prästgården en grundlig reparation. Alla golv inlades nya köksugn och bakugn ömmurades, fem nya kakelugnar insattes. Norra tillbygget försågs med nytt tak, och ett motsvarande tillbygge uppfördes vid södra gaveln. Fönstren i nedre våningen upphöggos till tre rutors höjd m. m.

1887 blev prästgårdens sätesbyggning oljemålad. I samband med pastoratets förändrade organisation och på grund av lagen om "prästgårdar" och "löneboställen" av år 1910, vidtogos åtskilliga ändringar i fråga om boställshusen. Ny bostad uppfördes för arrendatorn och nya ladugårdshus byggdes. De gamla ekonomibyggnaderna kring prästgården nedrevos eller bortflyttades med undantag av vedboden. Sådan står sätesbyggnaden ännu kvar efter 172 år.

Intill år 1568 synes Hakarps prästgård ha varit boställe åt församlingens klockare. Genom arvfurstens, sedermera Johan III, brev av den 12 aug. nämnda år erhöll pastor Håkan Larsson detta stomhemman "qvit och frii" för alla årliga utskylder. Hemmanet utgör $\frac{3}{4}$ mtlkrono. Vid storskiftet 1801 fastställdes dess ägor till 11 tunnland 20 $\frac{1}{4}$ kappland åker, 122 tunnland 15 $\frac{3}{4}$ kappland äng och 58 tunnland, 24 kappland betesmarker. Bland namn på åkrar märkas:

Flatena, Långåkrar, Bråtåker, Nyland och Lunnalycka. Bland ängsnamnen Lunnalyckan, Storhagen, Maderna, Backängen, Bråthagen, Källerödjeängen, Lyckorna, Stagghägnen och Sotåsen. Betesmarkerna äro: Sotåshagen Källerödjevågen, Peters hage, Kohagen och Staggbacken. År 1882 utgjordes kreatursbeståndet av: 24 kor, 2 par oxar, 15 får, 2 par hästar och 4 svin. År 1897 beräknades gården föda: 3 hästar, 20 nötkreatur, 2 ungnöt och 12 får. Taxeringsvärdet å bostället var då 28.000 kr.

År 1950 föder gården 4 hästar och 30 nötkreatur. Taxeringsvärdet för prästgården och lönebostället är nu 69.200 kr.

Ragnar Lindstam.

Hakarps missionsförsamlingar.

Sällsamt vacker är vätterbygden. Den torde var en av de vackraste delarna av vårt kära fosterland. Hakarps socken med sina allvarliga berg och leende dalar når ända fram till Vätterns smekande vågor. Lyckligt det folk som får leva i en så fager bygd. Det är inte nog med djupa skogar, bördiga åkrar, präktiga hem och moderna fabriker. Till en lycklig bygd hör inte minst en kyrka, där den vigda malmen kallar till samling, och missionshus och kapell, där bön och sång tonar frigjord från Herrens pilgrimsskaror.

På gråa urtidsberget, högt ovan Huskvarna, ligger Betania missionshus, och i norra delen av socknen finner vi Hakarps missionshus bland vitstammiga björkar.

I dessa båda lokaler bedrives fortfarande livlig, andlig verksamhet. Under söndagsskolans terminer samlas varje söndag i ovan nämnda lokaler samt Carlfors åtskilligt över 100 barn för att undervisas i andliga verkligheter. Regelbundna söndagsmöten med god tillslutning hålles i Betania och norra Hakarp. Församlingen, Ungdomsföreningen Juniorföreningen och U. V.-kåren (Unga viljor) samlas under veckokvällarna till olika möten. Bönenmöten, bibelstudier, ungdomsmöten, arbetsmöten, musik och sångövningar, junior och U. V.-möten.

De olika verksamhetsgrenarna inom Betania missionsförsamling har under året 1950 haft en gemensam kassaomslutning på närmare 15.000 kr. Hakarps norra missionsförsamling och ungdomsförening har under samma år haft en kassaomslutning på sammanlagt något över 7.000 kr.

Inom båda församlingarna arbetar troget och uppoffrande de olika syföreningarna, som samlas, dels i hemmen och dels i missionshusen. Pastor Filip Magnusson som i fyra år tjänat församlingarna, avflyttade under december till Blomstermåla missionsförsamling. Hans efterträdare är pastor Alb. Holmén.

Hembygd! Du förunderliga ord, som väcker så många minnen till liv. Hembygd! Vem är dig lik? Smålandssonen kom, solbränd och rik på dollar, från Californiens guldland en sommarmorgon i daggvått gräs, över en småländsk hagmark, där blomdoft och fågel-sång fyllde luften. Gripen säger han: "Så vackert har jag inte sett sedan jag var hemma sist". I dessa benådade bygder bor ännu ett folk som efter dagens möda knäpÅper sina händer till bön och beder: "Bevara Gud vårt fosterland. Håll över det din starkhets hand, och var dess hägn i strid som frid. I sorgens som i glädjens tid."

Alb. Holmén.

Söndagsskolan.

Söndagsskolverksamheten har alltid haft en framskjuten plats i missionsverksamheten. Det är många som från sin barndom bär på något ljust minne från söndagsskolan, som varit dem till hjälp när de senare kommit ut i livet på egen hand. Då den svenska söndagsskolan 1951 firar sitt hundraårsjubileum kan det i detta sammanhang nämnas något om söndagsskolans verksamhet i Hakarp.

I hembygdsgårdens krönika för år 1947 omnämnes att söndagsskolverksamhet bedrivits sedan år 1876, alltså för 74 år sedan, samt att dess första ordförande var pappersmästare Adolf Johansson från Stensholms Pappersbruk. Ur en redogörelse som återfinnes i Hakarps Missionssamfunds protokollsbok om den fria andliga verksamheten i Hakarp, och som är författad år 1895 av framlidne folkskolläraren A. Sehlin, Hakarp, omnämnes söndagsskolverksamheten. Söndagsskolan hölls i missionshuset. Det var byggt på Fagerslätts ägor strax öster om nuvarande A. 6 bilgarage vid vägen till Hakarps kyrka. Det byggdes år 1873 samt invigdes för sitt ändamål den 10 sept. samma år. Missionshuset såldes år 1907 till Hakarps kommun. Det användes då norra skolan vid Nordskogen uppfördes 1908.

Flera klasser undervisas samtidigt av sina lärare efter en gemensam början och med gemensam avslutning. Lärarna samlades en gång i månaden för att rådgöra om tukten och undervisningen, om fester och insamlade missionsmedel. Förutom ordföranden nämnes

i det första förda protokollet följande 8 lärare: skollärarna K. A. Hultqvist och C. O. Holmqvist, G. Eriksson och A. Delfin från Stensholms Pappersbruk, Fredrik Johansson från Bäckalyckan, C. F. Rydén från Carlfors, G. Eriksson, Fagerslätt, och Maja Lena Johansson från Mossvik. Söndagsskolan omorganiserades senare, vilket framgår av ett protokoll den 7 maj 1886, där paragraf 1 lyder: "Söndagsskolan vare hädanefter Hakarps Missionssamfunds gemensamma angelägenhet och mission, samt enligt paragraf 6: "Tills vidare indelas distriktet i 4 rotar, 2 i södra delen och 2 i norra." Till lärare valdes: för norra roten Carl Samuelsson från Svineryd, Fredrik Johansson, Bäckalyckan, Carl Johan Gustafsson från Gunnes-
torp, I. Svensson, Lexarp, Lotten Halvorsen, Hakarp. Ebbes bruk: S. Svensson, Adolf Dahlberg, Alfred Dahlberg och Carl Andersson, alla från Ebbes bruk. Stensholms Bruk: G. Andrén och C. O. Holmqvist samt Adolf och Otto Ousbäck från Huskvarna. Södra roten: J. Magnusson, Stensholm, P. J. Lindsten, Arvidstorp, Carl Olsson, Fridhem, samt C. Eriksson, Stensholms Bruk.

Då inga lokaler fanns att samlas i, hölls söndagsskolan i hemmen både i Stensholm och Ebbes samt på torpen under Stensholms Säteri och Göransberg. För många familjer var det säkert en kännbar uppoffring att söndag efter söndag upplåta sitt hem för söndagsskolan. Vid ett sammanträde den 27 februari år 1887 beslutades att under den tid som söndagsskolan pågår, samla barnen från samtliga rotar i missionshuset första söndagen i varje månad. Förslaget att samla alla barnen till gemensam söndagsskola ansågs tydligen ej lämpligt, då det upphävdes redan följande år.

Första gången, som söndagsskolans julfest omnämnes, är i ett protokoll den 10 dec. 1887, där det beslutades, att varje barn skall erhålla en barnskrift för 8 öre, en "premiesak" för 10 öre innehållande 1 st. brosch för flickorna samt 1 st. "kompass" för gossarna, 1 st. blomsterkort samt konfekt, därjämte skall varje barn som börjat nattvardsskolan erhålla ett ex. Nya Testamentet. 170 barn hade besökt söndagsskolan under året. Söndagsskolans sommarfest hölls första gången på Broholms loge år 1888.

Denna lilla artikel om söndagsskolan kan lämpligen avslutas med ett utdrag ur Svensk Veckotidning. "Ruben Wagnsson landshövdingen i Kalmar län, själv kommen från ett predikanthem i Metodistkyrkan, faller orden: All verksamhet som syftar till att ge en inre, högre inriktning åt barnens liv är av största betydelse inte blott för barnen själva utan också för hela vårt land. Söndagsskolan har därför varit och är en väldig faktor att räkna med, då det gäller att ge de unga en livsåskådning som håller att bygga vidare på — en faktor som kan vara avgörande för hela deras framtida liv.

Sg.

Den kommunala förvaltningen

1950.

Under de senaste åren har betydande kostnader nedlagts inom kommunen för att avlasta ekonomiskt tryck för den enskilda medborgaren. Före 1950 ordnades barnavårdscentral och pensionärshem och fr. o. m. november 1949 gick man på allvar in för att i kommunens regi och på dess bekostnad ordna vatten- och avloppsanläggningar, gator och gatubelysning i tätorterna.

En gatunämnd tillsattes bestående av Josef Svensson, ordf., Gustaf Winqvist, Karl Ekholm, Axel Werner och Gunnar Sandberg. Det har varit många problem, nämnden haft att brottas med. Den besvärligaste frågan, som ej ännu är slutgiltigt löst, gäller vattensituationen. Vid Stensholm har en lågvattensreservoar byggts under året. Vatten- och avlopp på Götängen har färdigställts. För ordnande av vatten- och avlopp i tätorterna som gränsar mot Huskvarna stad har utredningar verkställtts och underhandlingar förts med staden för anslutning till stadens avlopps- och vattenledningsnät. Dessa frågor torde komma att i en viss utsträckning ordnas under 1951—1952.

Den sammanlagda kostnaden för vägunderhållet på Stensholm, Egna hem och Carlfors—Tokarp—Göransberg har uppgått till 6356 kronor.

Gatubelysningen på Stensholm och Egna hem har dragit en kostnad av 2.292 kr. och ett anslag på 1.500 kr. har utbetalts för anläggning av gatubelysning på Hjärtorp.

Från november 1949 till 1950 års slut har gatunämndens utgifter och inkomster rört sig om ett belopp på 130.250 kr.

Under 1950 har uppförts 19 bostadshus med 36 lägenheter. Möjligheter att utöka bebyggelsen har begränsats, enär de statliga myndigheterna ej beviljar byggnadstillstånd i tätorter, där vatten- och avlopp ej är ordnat.

Kommunalkassan har under 1950 haft en omslutning av 1.096.249 kr. med ett överskott på 61.851 kr.

Utdebiteringen pr skattekrona har varit kr. 6:65 för såväl den borgerliga som kyrkliga kommunen tillsammans. Den fasta kapitalbehållningen var vid 1950 års utgång 464.322 kr. vartill kommer fonder under kommunalkassan med 22.809 kr. Kommunen har, som framgår av förestående en god ekonomisk ställning. Den förvaltande myndigheten, kommunalnämnden, har utgjorts av landstingsman Albin Karlsson, ordf. och kassör, nämndeman Gunnar Ha-

keman v. ordf., expeditör Josef Svensson, verkmästarna Carl Sandberg och Oskar Franzén.

Kommunalfullmäktige, vilka nyvalts för valperioden 1951—1954 och vars antal, som från 1920 utgjorts av 20 ledamöter, utökats till 25, består av följande personer: :Albin Karlsson, ordf., landstingsman, Gunnar Hakeman, v. ordf., godsägare, Josef Svensson, expeditör, John Andersson, filare, Carl Sandberg, verkmästare, Bror Thunberg, folkskollärare, Arvid Löwinger, arrendator, Karl Ekholm, gjutare, Gunnar Sandberg, symaskinsarbetare, Harry Andersson, lantbrukare, Gösta Almqvist, svarvare, Fredrik af Klercker, direktör, Arne Randau, fabriksarbetare, Rune Gustavsson, symaskinsarbetare, John Svensson, gjuteriarbetare, Petrus Petersson, slipare, Erik Alm, vapenarbetare, Ivar Meurling, länsskogvaktare, Douglas Bagge, kontorist, Olle Bergström, metallarbetare, Oskar Nilsson, förman, Arne Hessel, kontorist, Ingvar Olofsson, metallarbetare, Lennart Käll, elektriker, Bertil Lindwall, lagerbiträde. Av dessa har Erik Alm avflyttat från kommunen och ersatts med Arne Johansson, metallarbetare.

Den sociala hälsovården.

Före 1939 var det endast ett fåtal landskommuner i Jönköpings län, som hade anställda sköterskor för sjukvården. Städerna hade sina stadssjuksköterskor, men landsbygdens befolkning var i detta hänseende vanlottad, vilket för många sjuka kunde få ödesdigra följder. Redan 1938 togs denna fråga upp på allvar av landstinget. En utredning kom till stånd med förslag, att länet indelades i distrikt, omfattande en eller flera socknar, där en distriktssköterska skulle anställas. Landstinget biföll förslaget och Kungl. Medicinalstyrelsen fastställde instruktion för distriktssköterskorna i Jönköpings län den 21 febr. 1939. Landstinget övertog från 1939 det ekonomiska ansvaret för de anställda och har sedan under årens lopp fortsatt att organisera denna viktiga del av arbetet för folkhälsan. Vid utgången av 1950 var ett 50-tal sköterskor anställda. I planen ingår att för framtiden tillsätta fem st. om året tills man når upp till antalet 82 i länet, vilket f. n. anses tillräckligt. Största svårigheterna har varit att anskaffa lämpliga bostäder och sjuksköterskor med kvalificerad utbildning.

För Hakarps vidkommande dröjde detta till den 1 okt. 1948 då syster Hildur Millbeck blev socknens första distriktssköterska och

kunde flytta in i den nyuppförda barnavårdscentralen. Hon efterträdde den 1 mars 1950 av syster Britta Axi.

Distriktssköterskan är anställd av landstinget och sorterar närmast under hälsovårdsberedningen. Hon avlönas helt av landstinget, men statsbidrag utgår till sjuksköterska, som har full kompetens. Utbildningen omfattar sjuksköterskeexamen vid någon av staten godkänd sjuksköterskeskola och genomgång av distriktssköterskekurs vid Statens institut för folkhälsa i Stockholm. Kursen är särskilt socialt betonad och största vikten lägges vid det förebyggande hälsovårdsarbetet. Förutom den allmänna sjukvården i socknen är det just den förebyggande vården, som hör till distriktssköterskans särskilt omfattande arbetsuppgifter. Hit hör skolhälsovården, barnavården och dispensärvården, bostadsvård och hälsovård i allmänhet jämte övriga grenar av förebyggande vård samt all sådan sjukvård, som kan utövas i hemmen. Beträffande spädbarns- och småbarnsvården biträder distriktssköterskan läkaren vid barnavårdscentralen och genom hembesök gör hon sig underrättad om barnens hemförhållanden och vård i hemmet, där hon meddelar råd och anvisningar.

För skolbarnsvården har distriktssköterskan ett omfattande arbete. Läkarundersökning av skolbarnen i Hakarp infördes 1926. Den sköttes från början av doktor Alf Herne. Den nuvarande skolläkaren är sedan 1946 doktor Kurt Grimlund. Varje år undersökes eleverna i klass 1, 4 och 7. För varje barn finns ett hälsokort, fastställt av medicinalstyrelsen. På kortet antecknas barnets hälsotillstånd, och läkaren ger anvisningar om åtgärder, som bör vidtagas, om sjukdom förefinnes. Från 1947 är läkarvård och medicin kostnadsfria för alla distriktets skolbarn även under ferierna. För varje barn erhålles statsbidrag med kr. 1: 25 årligen. Under 1950 undersöktes 112 av distriktets 271 elever.

Den allmänna sjukvården i distriktet har under året omfattat 750 sjukbesök i hemmen för äldre och 400 barnbesök.

Mottagningar för rådfrågning på kliniken i rent sociala och hemvårdande avseenden har uppgått till över 500.

Det har visat sig, att sedan allmänheten fått större kännedom om denna verksamhets betydelse för folkhälsan, procenten av besök avsevärt ökats.

Till distriktssköterskans arbete hör även en mängd skrivgöromål. Som ex. härpå kan nämnas utskrivning av hälsokort med en mängd anteckningar för varje skolbarn. För varje spädbarn föres journal där barnets namn antecknas ej mindre än fyra gånger. Härtill kommer omfattande statistiska uppgifter, som jämte årsredogörelse skall tillställas landstingets hälsovårdsberedning.

Som torde framgå av ovanstående är distriktsköterskans arbete synnerligen maktpåliggande och hennes omfattande verksamhet för folkhälsan inom socknen en ovärderlig tillgång.

Med syster Britta Axi har socknen fått en distriktsköterska, som med levande intresse och rutin sköter sin krävande uppgift.

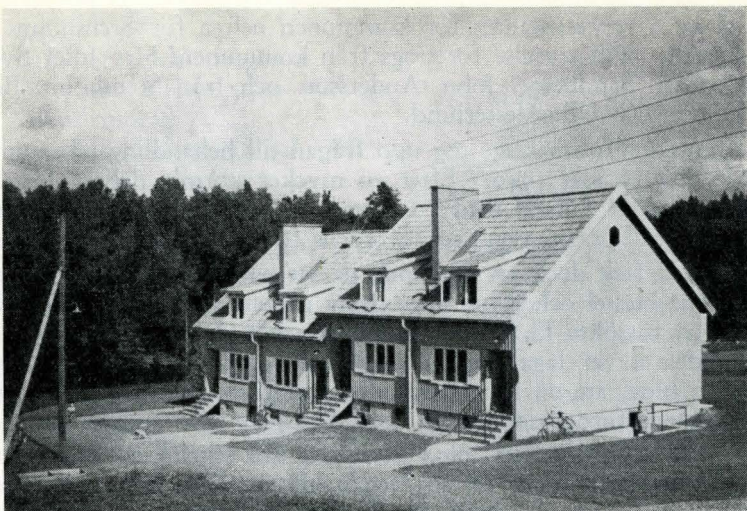
L. S.

Hakarps sjukkassa 1950.

En betydligt ökad sjuklighet mot 1949 förekom under året. Antalet sjukdagar uppgick till 10.499 mot 8.824 under föregående år. Medlemsantalet steg med 43 st. och kassan hade vid 1950 års utgång 1.496 medlemmar och 701 barn sjukförsäkrade genom att föräldrarna tillhör kassan. Av kommunens invånare är 80,3 % sjukförsäkrade. Medelåldern är 36 år. I medeltal är medlemmarna försäkrade för kr. 3: 12 pr dag i sjukpenning. Av de 532 inträffade sjukdomsfallen drabbade 296 män, 208 kvinnor och 28 barn.

Kassan redovisar för 1950 en vinst på 5.330 kr. I sjukpenning utbetalades 30.974 kronor. Läkarvården uppgick till 13.386 kr. och läkemedel till 8.022 kr. Sjukvårdande åtgärder för barn belöpte sig på 2.838 kr. Sjukfassans hela verksamhet har haft en omslutning på 73.915 kr. Sjukhjälpfonden uppgår till 73.823 kr. Kommunen har bidragit med 2.193 kr. till kassans verksamhet.

Kassans styrelse har bestått av John Andersson ordf., Josef Svensson kassör och sekreterare. Övriga ledamöter har varit Gunnar Sandberg, Ragnar Tengwall och Georg Johansson. Revisorer har varit Karl Ekholm och Valter Nyström och för centralsjukfassen har i samma egenskap tjänstgjort folkskollärare Hans Johansson.

Ett av stiftelsens bostadshus.

Stiftelsen bostadshus i Stensholm.

Redan år 1942 föreslog Herr Josef Svensson, att kommunens bostadsproblem skulle lösas genom en stiftelse, bildad av industriföretagen inom Hakarp och Hakarps kommun. Förslaget väckte vid den tidpunkten tyvärr inget gehör, troligen på grund av att vederbörande ej riktigt fattade innebörden av förslaget. Tanken togs på nytt upp 1949, då Stensholms Fabriks AB begärde ett sammanträde med kommunalnämnden med anledning av ett nytt förslag att bilda en stiftelse. På sammanträdet, som ägde rum den 3 maj, visade sig kommunalnämnden vara intresserad av förslaget och man beslöt att tillsätta en kommitté för att utreda frågan. Denna bestod av Josef Svensson som representant för kommunen och Bengt Bondeson som representant för företaget. Den 16 maj framlade kommittén sitt förslag till kommunalnämnden och Stensholms Fabriks AB. Förslaget omfattade en radhusbyggnation av 20 lägenheter uppdelade på 5 huskroppar. I förslaget framlades specificerade anläggnings- och driftskostnadsuppgifter. Förslaget godtogs av bägge parter, och kommunalnämnden beslöt föreslå kommunalfullmäktige att tillsammans med Stensholms Fabriks AB bilda en stiftelse och bygga bostadslägenheter enligt nämnda förslag samt att antaga de jämte förslaget framlagda stadgarna. Nämnden föreslog att styrelsen skulle

bestå av 3 representanter för kommunen och 2 för Stensholms Fabriks AB. Till styrelse föreslogs från kommunen: Hrr Josef Svensson, Carl Sandberg, John Andersson och från Stensholm: Bengt Bondeson och Ulla Vesterlund.

Kommunalfullmäktige tog upp frågan till behandling på sammanträde den 19 maj 1949. Efter en mycket stormig debatt begärdes votering, som slutade med 10 röster mot 10, och där ordföranden med sin utslagsröst avgjorde stiftelsens förverkligande.

Beslutet fick dock ett efterspel, då ett par invånare i kommunen, hrr Arne Hessel och Rune Gusavsson, genom att överklaga hos länsstyrelsen försökte få beslutet upphävt, enär de förmenade att sammanrådet ej var laga kungjort. Klagan ogillades dock, och enda följden blev, att de för kommunen och företaget så viktiga bostäderna blevo fördröjda.

Första sammanträdet med styrelsen för Stiftelsen Bostadshus i Stensholm hölls den 31 maj 1949, då styrelsen konstituerade sig. Funktionerna blevo: Josef Svensson, ordförande, Bengt Bondeson, vice ordförande och verkställande ledamot, Carl Sandberg, kassör, Ulla Vesterlund, sekreterare, och John Andersson.

Stiftelsen Bostadshus i Stensholm är ett allmännyttigt bostadsföretag med 100-procentiga lån. Ett grundkapital på 25.000: — kr. har satsats av Hakarps kommun med Kr. 15.000: — och Stensholms Fabriks AB med Kr. 10.000: —. Enligt bestämmelserna skall grundkapitalet utgöra 0,5 % av totala anskaffningsvärdet, vilket betyder, att denna stiftelse kan utbyggas till ett anskaffningsvärde av Kr. 5.000.000: —, d. v. s. nära 10 gånger det värde, som stiftelsen idag betingar.

Byggnadskostnaden beräknas bli i runt tal 600.000 kr. inkl. tomt och planeringskostnader. Det är att märka att planerings- och grundläggningskostnaderna i förhållande till byggnadskostnaderna varit höga. Som exempel kan nämnas att 2.000 m³ berg fick grävas ner och byta plats med jordmassorna som behövdes till parkanläggningen.

Den bostadsform, som stiftelsen representerar, har visat sig vara av stor betydelse och ha stora fördelar för hyresgästerna. Som allmännyttigt bostadsföretag kan förutom familjebostads- och bränslebidrag även s. k. 3-kronorsbidrag erhållas för dem som äro berättigade härill. Hyran har preliminärt beräknats till Kr. 1545: — per år + kristidsbränsle. Som ett exempel kan nämnas, att en 3-barnsfamilj får en hyreskostnad enligt följande:

grundhyra	1.545: —	
bränsletillägg 1950—51	240: —	
varmvattentillägg	60: —	1.845: —

Avgår:

familjebostadsbidrag

3 barn à Kr. 130:— 390:—

bränslebidrag 175:—

3-kronorsbidrag 84 m² à Kr. 3:— 252:— 817:—

Summa årshyra 1.028:—

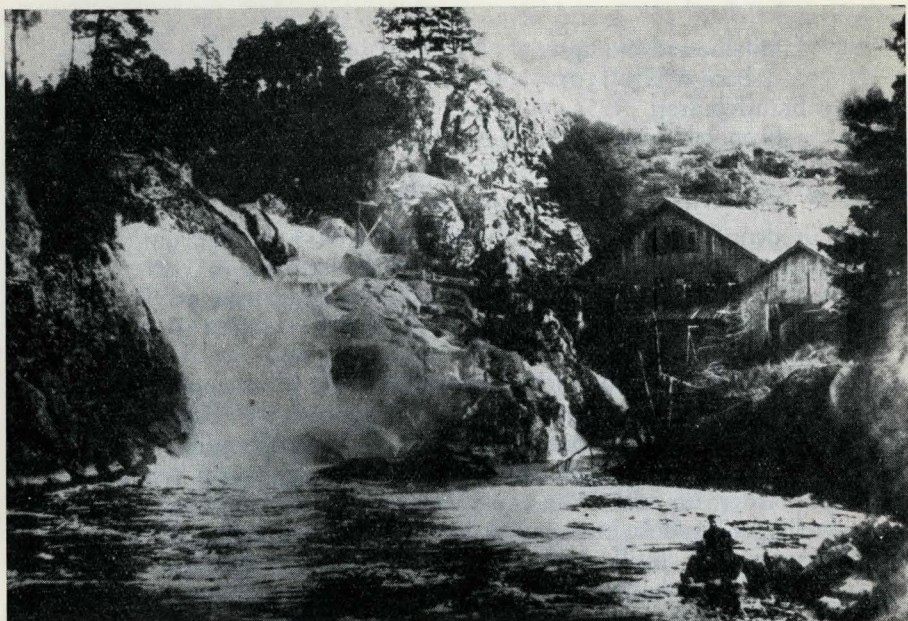
För denna hyra bor man i 3 rum och kök med badrum, serveringsrum och egen källare. Bostadsytan är netto 84 m², och jämför man med byggnadskostnaden i liknande fastighet med privat finansiering, blir motsvarande hyra där ungefär Kr. 2.150:— och utan några som helst bidrag.

Lägenheterna äro uppdelade på så sätt, att i bottenplanet finnes ett stort, rymligt kök med god plats för möblering. Skåputrymmet är mycket väl tilltaget och planerat på ett ändamålsenligt sätt. Mellan köket och vardagsrummet ligger ett serveringsrum, varifrån en trappa leder ner till källaren. Vardagsrummet, som har parkettgolv, ligger i sydost med god utsikt över Huskvarnaån. Ett särskilt blomsterfönster intill utgången till terrassen gör rummet ljust och trivsamt. Från hallen leder trappan upp till sovrummen. Mellan dessa ligger badrummet med en naturlig belysning. Vindarna kan inredas och ha för den skull försetts med en hissbar trappstege. Till varje huslamell hör egen källare med 2 förråd och en stor och rymlig svale. Ena förrådet har försetts med hyllor och potatislår och är avsedd som matkällare. Till bostadsanläggningen hör en maskinell tvättstuga jämte tork- och stryk- och mangelrum, som får disponeras av hyresgästerna utan särskild avgift. Trädgårdsanläggningen, som är i det närmaste färdig, har planerats av den kände trädgårdsarkitekten Walter Bauer i Stockholm.

Byggnadsarbetena äro utförda av Byggnadsfirman E. Åhsberg i Jönköping, måleriarbetena av Bröderna Espings Målerifirma i Leke-ryd, rörinstallationen av Firma Rörinstallationer, Nässjö, elinstallationen av Firma Eltjänst, Huskvarna, arkitekt och leverantör av trämaterial, AB Svenska Trähus, Stockholm.

Med utgångspunkt från de goda bostäder, som framkommit till efter denna tid förmånliga hyror, är det stiftelsestyrelsens förhoppning, att en utbyggnad snarast måtte komma till stånd, då ett skriande bostadsbehov fortfarande råder. Stiftelsen har fyllt det nuvarande behovet av större lägenheter, men bristen på 1- och 2-rumslägenheter är lika stor. Styrelsen arbetar därför på ett utbyggnadsförslag, omfattande dylika lägenheter, som skall föreläggas kommunalfullmäktige. Det är styrelsens övertygelse, att fullmäktige denna gång kommer att på ett mera förstående sätt bevilja en utbyggnad.

B. Bondeson.

Ebbes kvarn på 1890-talet.

Ebbes Bruk —

ett stycke kulturhistoria.

Redan i medeltiden togs vattenfallen vid Huskvarnaån i anspråk för kvarndrift. Med hjälp av vattenhjul, av vilka de enklaste kallades skvalthjul, försökte man till någon del utnyttja vattenkraften. Först byggde man mjölkvarnar men så småningom också — under 1600-talet — t. ex. såg- och krutkvarnar. I det bergiga Hakarp fanns både mindre skvaltkvarnar vid bäckarna och större "vatn-mjölqvarnar" vid fallen i ån. Socknens första "industrianläggningar" kan man spåra till kvarnarna, i vilka man försökte ersätta den mänskliga handkraften med en ny ej förut utnyttjad form av energi.

Enligt Vadstena klostrets jordebok från år 1500 ägde klostret Butsöö (Butzöö) kvarn och ström i Hakarps socken. Möjligen låg

denna kvarn, där senare Ebbes kvarn byggdes, eftersom Stensholm med kvarn och ström vid denna tid ägdes av arvingar till riksmarsken Tord Bonde och Iliana Åkesdotter Tott. Vid kvarnen uppbar klostret tull för malning av gårdarnas säd.

Joachim Ståhl, son till prosten Anders Ståhl i Hakarp och "Camererare i Kongl. Krigs-Collegie", berättar i sin år 1776 i Stockholm utgivna *Beskrifning om Hakarps Socken i Småland* om de hårda sammandrabbningar, som ägde rum i Hakarps socken mellan avdelta trupper ur svenska och danska krigsmakten under det nordiska sjuårskriget, som fördes med även för den tiden hänsynslös grymhet. En skarp träffning hade vid denna tid troligen 1567—68 ägt rum mellan svenskar och danskar på en äng, som alltsedan dess kallas Juten eller Jutagärdet. Om Joachim Ståhl har någon tillförlitligare källa än den muntliga folktraditionen är ovisst. Denna tradition berättar, att dansken Ebbe med sitt folk trängdes av svenskarna utför den lodräta ättestupa, som bergväggen här bildar ner mot ådalen, ner i den djupa dammen nedanför översta fallet, vilken sedan dess kallas Jutehålan. Att döma av Ståhls övriga uppgifter om danskarnas framfart i Hakarps socken under dessa stridigheter verkar det för en kritisk läsare mer sannolikt, att svenskarna fick ta vägen nerför bergväggen. Det har antagits, att kvarnen och således även platsen fått sitt namn efter denne Ebbe. Ebbe kan ju också ha varit namnet på någon av kvarnbyggarna, vilket påpekats av R. Lindstam i Huskvarna krönika. Den gamla kvarnens i viss mening obetydliga historia förlorar sig i det mörklagda förflutna. Enl. jordeböcker från Tveta härad, testamenten och bouppteckningar, låg Ebbes kvarn eller Ebbes bol under Stensholms säteri på 1600- och 1700-talen. I en jordebok från 1779—80 finner man omnämnd en Sven Persson som "mölnaren och byggmästaren vid Ebbes qvarn". Det uppges 1794, att kvarnen och sågen omfattar 1/2 mantal.

År 1903, då Munksjö kraftstation byggdes, raserades Ebbes kvarn och de kvarnar av skilda slag, vilka fanns vid översta fallet. En damm anlades, och en tunnel sprängdes genom bergen ner till Munksjö kraftstation. Fallhöjderna för Ebbes' kvarnfall, Ebbes' övre fall, mellanfall och nedre fall på respektive 60, 37, 32 och 20 fot utnyttjades därvid. Det måste ha varit ett hårt arbete att med gamla tiders små tekniska hjälpmedel anlägga dammfästen och brobyggnader på den otillgängliga plats, där Ebbes kvarn låg. Ännu kan man för övrigt se spår efter den gamla kvarnen vid översta fallet.

Det bruk, som fick namn efter kvarnen, anlades någon gång vid mitten av 1800-talet vid det s. k. Ebbes mellanfall av två bröder Engberg från Norrland. Deras rörelse fick snart läggas ner troligen på grund av brist på pengar.

I slutet av 1860-talet tog Carl Friedländer, ägare av Stensholms säteri och Stensholms och Carlfors' pappersbruk, upp den nerlagda verksamheten vid Ebbes bruk. Ett tackjärnsgjuteri anlades. Vattenkraften i fallen utnyttjades till någon del med hjälp av turbiner. Vid de uppmätningar, som gjordes i dec. 1883, av den framrusande vattenmängden beräknades medelvattentillgången till 470 kbft per sekund. Av denna vattenmassa kunde en nyttig effekt på ca 3500 hästk. utvinnas — åtminstone rent teoretiskt. Endast en bråkdel av denna effekt kunde utnyttjas vid Ebbes bruk. När senare Munksjö kraftstation byggdes, överfördes kraften till Jönköping genom högspänningsledningar på 10.000 volt. Vattenmängden i fallen kunde växla betydligt. Det svåra torkåret 1873 gick vattenmängden i augusti ner till 50 kbft per sekund.

Helt nära intill fabriken fanns ett sandtag i en ytmörän, så att man hade tillgång till utomordentligt fin sand för gjutgodstillverkning. Till de första tillverkningarna på bruket hörde kaminer, spisar och köpmansgods, till vilket räknades byggnadsgjutgods, grytor, strykjärn, en -och tvålågiga fotogenkök. Man gjorde också en del beställningsgods, t. ex. beslag till tröskverk.

1873 anställdes ingenjör Carl Laurenius från Västervik vid Ebbes. Under dennes tid som bruksingenjör konstruerade man och fick patent på s. k. express- varmluftskaminer med plåtmantel, kaloriferer för inmurning och fristående varmluftsapparater. Dessa varmluftsapparater och expresskaminer tillverkades i respektive 15 och 16 oli-

*Ingenjör
Carl Laurenius.*

ka storlekar. Här hade man ett billigt system för centraluppvärmning med varmluft för kyrkor, skolor, samlingslokaler och även för bostäder. Inne i apparatens gjutna, tegelfodrade eldstad gick tuber av gjutjärn, genom vilka de heta rökgaserna strömmade, så att luften inne i kaminen hettades upp. Varmluften fördes sedan i kanalsystem till de rum, som skulle värmas upp. På så sätt fick man en cirkulation av varmluft i rummen. Luften i rummen förnyades också, samtidigt som den dåliga tyngre och kallare luften leddes bort genom utsugningskanaler vid golvet i rummen. Detta gav en bättre, mer fördelad och jämnare uppvärmning av ett rum än den, som värmestrålningen från en vanlig kamin ger. Man skilde här på två system: ventilationsuppvärmning, då frisk luft infördes i kaminen direkt utifrån genom kanaler, och då även den förbrukade luften måste bortföras genom utsugningskanaler, och cirkulationsuppvärmning, då frisklufts- och utsugningskanaler ej anlades. Dessa varmlumsapparater var Ebbes bruks största tillverkning i många år, och många kyrkor i vårt land uppvärms fortfarande med hjälp av dessa varmluftssystem. Även i de nordiska grannländerna gjordes många dylika anläggningar.

Spisar och mindre kaminer för ved-, kol- och kokseldning hörde också till huvudtillverkningarna vid bruket. Ebbes bruk var för övrigt en av de första gjuterier, som tillverkade spisar av gjutjärn. Långt in på 1850-talet använde man allmänt i Sverige de öppna ärlarna. En ingenjör Lidvall var värmetekniker på Ebbes under senare delen av Laurenius tid. Ebbes Kaminer kallades Amerikakaminer, därför att modellen ursprungligen var amerikansk. De var av två typer: s. k. värmenecessairer med mörka strålningsytor och "illuminationskaminer", å vilkas mantlar fanns tätt med glimmerfönster, så att man kunde se elden. Kaminerna beskrives i de gamla katalogerna från 1882—86 såsom mycket elegant utstyrda. För nutidens smak skulle de te sig synnerligen överdekorerade. Namnen på kaminerna var också oftast amerikanska.

År 1881 fanns på Ebbes bruk 23 anställda: en bruksrättare, en gjutmästare, en svarvare, två filare, en ugnsskötare, en smed, en snickare, en slipare, 8 gjutare, 6 hantlangare och diversearbetare. Driftskostnaden för år 1881 uppgick till kr. 21.862:67. I detta är inräknat samtliga daglöner, alla material, frakter, reparationer av byggnader, vågunderhåll, kostnader för trädgårdsarbete. Däri ligger också driftsledarens eller ingenjörens årslön på 1.200 kr. Gjutmästaren betalades med 25 öre per timma och bruksrättaren med 20 öre. Tackjärnet kostade år 1886 ca 16 kr. per ton.

Laurenius efterträddes av civilingenjör Hans Fredrik Hederstierna, född 1865. Tack vare en synnerligen skicklig stam av gjutare, väl förfarna i handformandets svåra konst, kunde man under en ti-

dig period — troligen på 90-talet — ägna sig åt konstgjutning. Ett utomordentligt vackert dekorationsgods, s. k. fingods, tillverkades i form av blombord, sköldar, prydnadstallrikar, medaljonger, hillebarder, ljusstakar, kompaställ, askfat, prydnadshästar. Detta gjutgods förköpprades, förnicklades eller förmässrades, som den gamla termen löd. De gamla järnkorsen på Hakarps kyrkogård är tillverkade i Ebbes. Lampor för fotogenbelysning, lampfötter och vägg-lampetter blev också under denna tid stora tillverkningsartiklar på Ebbes. De gjordes av gjutjärn och bronserades sedan eller belades med bladmetall av aluminium. Under Hederstiernas tid gjorde man också cyklar på bruket. Hederstierna flyttade sedan till Landskrona, där en lampfabrik anlades.

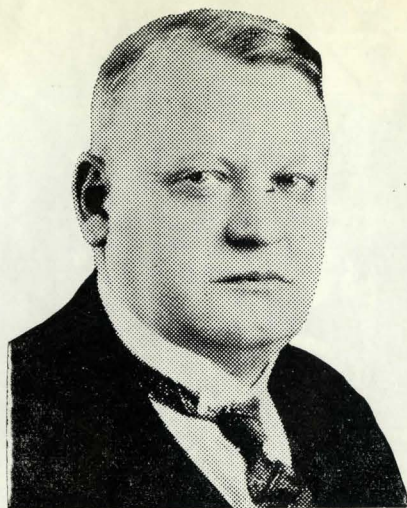
En framstående auktoritet, professor N. Bergstrand i Stockholm, skrev i slutet av 1800-talet om Ebbes bruk, att dess gjutgods stod i särklass bland de svenska järngjuterierna, vad beträffade gjutgodsets täta, jämna struktur och fina yta.

År 1899 överlät Friedländer hela produktionen på Axel Örnberg & Co. i Göteborg. Denna firma hade tidigare varit en stor avnämare av lampgods och övertog nu försäljningen av brukets alla tillverkningar. Fallet och bruksfastigheterna vid Ebbes såldes till Munksjö troligen vid samma tid. Så dog Friedländer 1902, och Örnberg & Co. övertog firman och arrenderade fastigheterna av Munksjö pappersbruk. År 1905 utarrenderades på nytt företaget till ett konsortium på 15 personer, Ebbes Bruks Arrendatorer. Snart nog övertogs arrendet av Ebbes Buks Arrendeaktiebolag under disponent Jonas Gyllenbergs ledning.

Ett 90-tal man arbetade vid början av 1900-talet vid Ebbes. Den skicklige handformaren Marino Pettersson, som i cirka 50 år varit anställd vid Ebbes, kan lämna uppgifter om många vid bruket förr anställda och om företagets skiftande tillverkningar. Eftersom så gott som alla papper förstörts vid den stora brand, som för snart 12 år sedan härjade bruket, får herr Petterssons enastående goda minne — berikat av hans stora yrkeskunnighet och hans tekniska intresse — barga för riktigheten av här givna uppgifter. Några namn i den långa raden av dugliga män vid Ebbes bruk kan nämnas: Oscar Falk, som före sekelskiftet anställdes på Ebbes och i ett 40-tal år tjänstgjorde som verkmästare, gjutmästarna Åkerlund och Carlson, av vilka den senare blev gjutmästare vid Näfveqvarns bruk, gjutmästare Pettersson, som sedermera kom till Sandviken.

År 1914 blev ingenjör Oscar Bergström disponent vid Ebbes bruk, och Ebbes Bruks Nya Arrendeaktiebolag bildades. De gamla tillverkningarna fortsattes delvis. Varmluftapparaterna utgjorde fortfarande en mycket stor tillverkning. En ny varmluftapparat konstruerades också. För sin tid avancerade spisar började tillverkas.

*Disponent
Oskar Bergström*

Spisarna hade hög verkningsgrad, d. v. s. bränslets potentiella värmeenergi utnyttjades mycket ekonomiskt i dessa spisar. Ebbes bruk fick under Oscar Bergströms tid bära dryga experimentkostnader för många olika tillverkningsartiklar, speciellt kanske spisar och värmepannor. Fläktar hade så smått börjat tillverkas under Gyllenbergs tid av en ingenjör Kock, som så småningom kom till Tidaholms verkstäder. 1915 började man tillverka spånfläktar med långa ut-sugningsrör och andra större och mindre låg- och högtrycksfläktar. Ingenjör Eric Stén drev sedan på 20-talet ytterligare fram fläkttillverknings- liksom produktionen av motorgods för små utombordsmotorer såväl som för stora råoljemotorer. Under en lång tidsperiod tillverkades fläktar både i gjutgods och i stålplåt. Denna tillverkning lades till största delen ner efter Eric Sténs frånfälle 1934. Småfläktar med gjutna kåpor tillverkas dock fortfarande. Man gjorde också mycket beställningsgods. Till Scaniavabis' och Tidaholms lastbilar började beställningsgods tillverkas omkring 1915 under en gjutmästare Petterssons tid.

Från Alingsås verkstäder kom med ingenjör Bergström modellfilaren och svarvaren Oscar Hallquist med flera söner, vilkas yrkesskicklighet Ebbes bruk i många år fått tillgodogöra sig.

Under första världskriget var omsättningen på folk stor. Arbetarstammen var rörlig, vilket hade sina nackdelar, men samtidigt yrkesskicklig och duglig. "Luffarhotell" hölls i gjuteriet. Luffarna fick nattkvarter vid torkugnen, arbetade kanske några dar i gju-

Anställda på Ebbes Bruk i början av 1890-talet.

teriet för att fortsätta sina vandringar med någon krona i byxfickan. Marketenteri hölls åtminstone ibland i den s. k. Bikupan. En bruks-handel fanns. Man hade ofta många munnar att mätta, så att även livets nödtorft fick man skaffa sig på kredit. Man fick sitt kvartskilokaffe uppskrivet ibland kamouflerat som mjöl för husfridens skull. Brukshandeln lades dock ner under 20-talet. I ett rum och kök bodde familjer med 8—10 barn. Mindre familjer hade ofta endast ett rum och delade kök. Arbetsdagen var lång, arbetet ofta hårt och lönen knapp.

Godset kördes den milslånga vägen till Jönköping eller lastades på skutor i Huskvarna. I många år stretade kusken Gustafsson och hans ardennerhästar med sin flakvagn ibland tungt lastad med tackjärn eller koks uppför de branta isgatorna i Klevaliden. Så byggdes Adalsvägen i början av 20-talet, varvid Hakarps kommunikationer med Huskvarna betydligt förbättrades.

År 1925 var på Ebbes Bruk ett 80—90-tal man anställda, och års-tillverkningen uppgick till ca 450.000 kr.

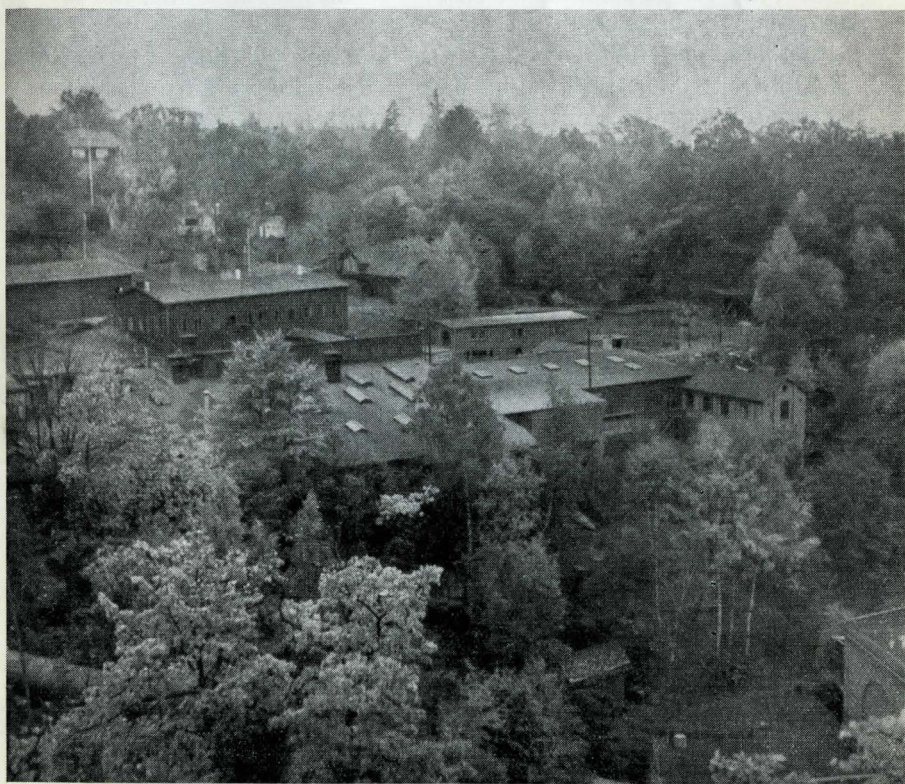
Nutidens specialisering kände man inte till vid tiden för första världskriget. Man tillverkade till stor del själv vad man behövde för produktionen, t. ex. alla borrar, fräsar och svarvstål.

Jag citerar en f. d. lärling i gjuteriet och verkstaden vid Ebbes: "... Jag kan inte låta bli att tänka på, hur jag som skolpojke i början av 1920-talet praktiserade i verkstaden och bland annat fått till uppgift att gänga muttrar för spistillverkningen i en maskin, som kanske passade på den tiden, men som nu för länge sedan är museiföremål. Man fick för hand placera en mutter i en hållare och sedan köra igenom en gängtapp. Ackord fanns även då, och det gjorde, att man försökte att i stället gänga två muttrar samtidigt, vilket resulterade i ett onormalt högt antal brutna gängappar. Vår verkmästare på den tiden och verkstadens stränge härskare, Oscar Falk, var inte en herre, som gillade slöseri med brukets material, och nog darrade jag i knäveckan, lika mycket som verkmästare Falks vita, välvårdade knävelborrar darrade av indignation, då jag kom och ville ha nya gängtappar. I gjuteriet fick jag börja praktisera som trettonåring en sommar och lärde mig väl beundra Marino Petterssons skicklighet att bygga upp de invecklade kärnor, som användes för det motorgods, bruket levererade vid denna tid. Ett par år senare fick Jönköpings-Nisse, en gjuterikonstens borne mästar, säkert tillfälle att använda en del av språkets mera adekvata och uttrycksfulla ord över en hopplös medhjälpare och fuskare i handformningens ädla konst."

Det är ganska svårt att ge en bild av brukets skiftande öden, därför att alla gamla papper och underlag för en sådan framställning är borta. Bruket har ju två gånger under de sista 20 åren härjats av

eld. Första gången strax innan julen 1931 brann östra halva delen av gjuteriet ner. Andra gången år 1940 en kall februaridag brann hela fabriksanläggningen ner. En blåslampa exploderade i verkstaden, och på mindre än en halvtimme var hela fabriken övertänd. Sträng kyla — minus 27 gr. C — och delvis frusna vattenledningar fördröjde och försvårade släckningen. Kontorsbyggnaden med packmagasinet brann också ner, och kvar stod endast den gamla stallbyggnaden. Den gamla vällingklocka, med vilken packmästare Frid i så många år ringt in arbete och vila och reglerat vandringen upp och ner i den branta Ebbesbacken för de anställda, stöp också i elden.

Omkring år 1935 installerade bruket sitt första emaljverk, vilket medförde ett ökat arbete för gjuteriet och möjliggjorde för bruket leveranser av emaljerat spis- och kamingods, handelsgjutgods och sanitetsgods.

Ebbes Bruk 1950.

Brukets huvudtillverkningar har varit handelsgjutgods, spisar, mindre värme pannor, större och mindre kaminer och varmluftspannor. Konkurrenten här har ju alltid varit hård, och man vågar nog säga, att det till stor del är tack vare ett outtröttligt konstruktionsarbete under de gångna åren, som dessa tillverkningar kunnat hållas i gång, så att bruket väl kunnat hävda sig på marknaden.

Många dugliga medarbetare är Ebbes Bruk tack skyldig för långa arbetsår. I raden vill man kanske nämna kamrer L. M. Stén, brukstjänstemannen Martin Stén och inköps- och försäljningschefen Gustaf Granquist.

Ebbes Bruk — eller Ebe-Verken som bolaget heter sedan ett tiotal år tillbaka — har gått sin väg fram mycket i det tysta. Inga sensationella tillverkningar, inga markanta språng i utvecklingen kan antecknas. Trots det har bolaget utan tvekan fyllt en uppgift, om än ringa, i vår svenska industri. Konjunkturväxlingarna har många gånger känts hårda under de gångna åren, men den sista perioden av uppsving och god sysselsättning har gjort, att bostäderna här på bruket i stor utsträckning har kunnat förnyas.

Man vill också hoppas, att bruket är på väg mot en förnyelseperiod, och att vägen skall jämnas för en god och lycklig utveckling i framtiden.

Louise Bergström.

Professor Emanuel Linderholm.

Skomakarpojke - professor

I en backstuga, Halleberg, under Göransberg, i närheten av Stensholms fabriker, föddes den 4 april 1872 Johannes Emanuel Linderholm. Den lilla vackra stugan finns ännu kvar.

Emanuels far, Johannes Linderholm, var skomakare men kom senare att ägna sig åt jordbruk och gjorde sig även känd som naturläkare. Modern hette Edla Clementine och var dotter till stockmarmästaren Johan Ekblom och Anna Fogelberg i Huskvarna.

Då Emanuel var knappt fyra år, dog modern. I äktenskapet fanns tre barn, av vilka Emanuel var äldst. Fadern gifte senare om sig med Hedvig Larsdotter-Kanberg från Svartorp. I det senare giftet föddes sex barn.

Efter den första hustruns död flyttade familjen till Hakarps gamla missionshus, där fadern blev vaktmästare. Missionshuset hade uppförts 1875. Det låg på Fagersläts ägor öster om vägen mot kyrkan norr om Ekeberg. År 1907 såldes det till Hakarps kommun och införlivades med skolhuset vid Nordskogen. Från missionshuset flyttade familjen efter några år till Stutstorp och år 1894 inköptes Amarps gård.

Sina tidiga barnår kom Emanuel att uppleva i det gamla missionshuset. Denna miljö kom att sätta outplånliga spår i hans karaktär. Livets allvar blev han tidigt förtrogen med. Han fick hjälpa till med skötseln av missionshuset, med städning och ans, med trädgårdsskötsel och senare med arbete i jordbruket. Hans huvudsyssla blev under ynglingåren skomakeri hos en farbror, den hårdföre men fromme soldaten August Pohl i Sörängen, en liten stuga i närheten av Amarp.

Emanuel sysslade som nämnts under ynglingåren huvudsakligast med skomakeri. Hos August Pohl var samma andliga atmosfär som i missionshuset. Den intelligente och vakne ynglingen mötte här väckelserörelsens sublimes uttryck, som rörde sig med tillvarons stora verkliga problem. Han blev också tidigt gripen av en levande gudstro, och en halvsyster till honom har berättat för författaren, att han redan som en 15—16 års yngling modigt steg upp på predikstolen och höll predikan för en skara fromma lyssnare. I missionshuset var det gudstjänst varje söndag och ibland på vardagskvällar. Alltid var Emanuel med. Här gick Gudsordet från hjärta till hjärta och Emanuel sjöng med hänförelse. Han var en god sångare, och jag tänker mig att Roseniussången: "Var jag går i skogar, berg och dalar", ljöd särskilt innerlig för honom, ty det blev en sång, som på ett särskilt sätt kom att följa honom genom livet.

Tidigt vaknade hans intresse för läsning. I en enquete i Dagens Nyheter 1922 berättar Linderholm om hur han redan som 6—7 åring väckes till ett levande intresse för läsning. Hans framställning är av ett så pass rent kulturhistoriskt intresse att den här i sammandrag skall återges.

"I de sällsynta fall då en pojke från ett allmogehem ville läsa något annat än Luther, Scriver, Arndt, Norhrberg, Rosenius och Waldenström jämte katekesen och psalmboken, voro sannerligen goda råd dyra. Dåtidsens små landsortstidningar en eller två gånger i veckan stodo icke högt. I Hakarp fanns dock ett för sin tid högst värdefullt sockenbibliotek. Det hade vid mitten av 1800-talet fått en stor samling böcker — 217 band — efter en gammal herre C. F. Mörk, ägare till Rosendala. Bibliotekarie var den pensionerade folkskolläraren Bengt Wetterholm, ett gammalt original, där han satt, gammal och grå, sträng och allvarlig, innanför sin lånedisk, med en hel vägg bakom sig, från golv till tak full med böcker. Säkert voro mycket få lämpliga för barn och ungdom, men detta noga bevakade Eden var föremål för min livligaste åtrå.

Tack vare min fars borgen fick jag tidigt rätt att låna. Gubben Wetterholm var snål på sina böcker, och hans censur sträng. Med bävan vreds det hårda låset upp — och man steg in försiktigt. Så började ett strängt förhör med den lille fridstöraren utanför disken.

Det rörde år, månad och dag, årets alla månader och dagantal, som inlärdes med räkning på knogarna. Vidare måste man veta sina egna namn, födelseår och födelsedag ävenså desamma för far, mor och syskon, kungens namn m. fl. nyttiga kunskaper. Efter allt detta erhöll man äntligen boken med allvarlig förmaning till aktsamhet.

För övrigt kom jag över böcker genom lån på annat håll och eget förvärv. Man hade ju inkomster! Somrarnas bärplockning och höstarnas potatis- och rovpupptagning m. m. gävo inkomster, som ett år uppgick till den betydliga summan av 16 kr. 75 öre. På en auktion efter den gamle, gode prosten P. Almqvist överkom jag åtskilligt som en pojke nu inte skulle ta i. Men jag måste i brist på bättre, hålla till godo med mycket hårdsmälta saker och läste allt vad jag kunde klå och få. Vid 13—14 års ålder hade jag eget bibliotek på något över 30 böcker och katalog, i vilken min mors efterlämnade Nya testamente var nr 15."

I fortsättningen nämner Linderholm en del böcker, som gjorde särskilt starkt intryck på honom. Ur Andersens sagor är det framför andra "Den fula ankungen", "De vilda svanorna" och "Kejsarens nya kläder". "Att bli en svan, det var för mig att få studera. Men därtill var ingen utsikt. Robinson Crusoe efterlämnade inga spår i sinnet. Därtill var jag alltför inåtvänd och böjd för ensam läsning och grubbel och föga road av lekar och sällskap. Fältskärens berättelser och Fryxells berättelser ur svenska historien var verk, som alltmär stärkte min studiehåg. Det starka historiska intresset gynnades i högsta grad av att hembygden var full av historiska minnen. I den lilla rara kyrkan fanns flera vackra vapensköldar och minnestavlor." Så nämnes vidare en hel del andra märkliga minnen i bygden. "Den historiska läsningen och de historiska minnena grundlade redan i gossåren en stark allvarligt menad kärlek till fosterjorden," säger Linderholm vidare. Fänrik Ståls sägner, som han till god del lärde sig utantill, bidrog också härtill. Linderholm stammade från en gammal soldatsläkt. Hans farfars far hade deltagit i finska krigets slutskede vid Sävar och Ratan 1809 och senare i det tyska kriget 1813—1814. Om dennes bragder hörde han ofta berättas. I kvällsböckerna skulle det icke blott läsas "Det går en ängel omkring vårt hus" och "Gud som haver" utan också den krigiska psalmversen ur Wallinska psalmboken 428: 5 "Vår konung väl bevara." Det var gammal tradition i släkten. Men den ivriga religiösa läsningen blev dock huvudintresset redan från de tidiga ungdomsåren."

Vid skomakarbänken tillbragte den vetgirige Emanuel sin dag ända till 20-årsåldern. Den som först på allvar tog sig an den begåvade gossen var den lärde prosten O-H. Rogberg i Hakarp. Prosten Isak

Strand i Habo, vilken själv kommit från ett fattigt hem, torde vara den som hjälpt Linderholm in på studiebanan.

Först vid fyllda 20 år inskrevs Linderholm som elev vid Fjellstedtska skolan i Upsala, där han blev student vid 25 års ålder. Han var sålunda vid början av sina vetenskapliga studier en mogen man. Hans energi och brinnande intresse drev honom att sikta högre än till en vanlig prästexamen. Trots ekonomiska svårigheter gav han ej upp. Vid 33 års ålder blev han 1905 teologie kandidat och tre år senare licentiat med kyrkohistoria som huvudämne. Han blev docent i kyrkohistoria 1911 och professor i samma ämne 1919. Hans utnämning till professor väckte stark ovilja i vissa kyrkliga läger. Han hade nämligen redan i början av sin studietid intagit en radikal ställning i vissa teologiska frågor. År 1918 blev Linderholm prästvigd. Det följande året blev i flera avseenden ett avgörelsens år för Linderholm. Då utkom det märkliga verket: "Det andliga nutidsläget och kyrkan", som väckte ett oerhört uppeende inom alla kristna samfund i landet framförallt genom Linderholms bidrag: "Från dogmat till evangeliet". I denna märkliga skrift erkänner han ej något rationellt vetande om Gud. Här talar han om den historiska uppenbarelseens höjdpunkt och ser i Jesu religiösa budskap om Gud och Guds rike vägen till frälsningen. Han vill dock inte veta av någon Kristustillbedjan, men har en Kristuskärlek, som han ärvt från sin barn- och ungdomstids väckelsekristendom. Han såg i Kristus endast "Människosonen" och kunde sålunda ej erkänna, som han säger, "att Kristus var en Guds son mer än vilken annan människa som helst, men att han var Gudssonen sådan som Gud ville, att vi alla skall vara". Hans radikala inställning här väckte ett oerhört uppeende och möttes av angrepp från många håll men också av sympati och erkännande. Man fann här den omutlige fromme kristne sanningsökaren.

På hösten 1920 överlämnade Linderholm till Kungl. Maj:t ett förslag till ny evangeliebok, vilken borde behandlas av kyrkomötet. Förslaget avstyrktes av en kommitte bestående av ärkebiskop Söderblom, biskoparna Rodhe och Stadener och domprosten Bring. I sitt utlåtande säger dock kommittén bl. a.: "Trots arbetets brister måste man med glädje hälsa detta, med storartad energi och hänförelse utförda verk, såsom ett märkligt bidrag till det svenska fromhetslivets utgestaltung i fasta former." Kyrkomötet följde anvisningen om avslag. Evangelieboken utkom även på tyska 1924. År 1926 utgav L. *Svensk högmässa* ett reformförslag, som han jämte *Högmässa, dop och nattvard* försvarade vid kyrkomötet 1929, dock utan framgång. Linderholm tillhörde kyrkomötet två gånger.

Hans arbetsförmåga var otrolig. I en mängd skrifter, ett 450-tal, gav han uttryck åt sina tankar och sin omfattande lärdom. Ut-

rymmet här tillåter endast att ett fåtal omnämnes av hans större arbeten: *Svensk evangeliebok* (366 s. 1920), *Jesu Bergspredikan*, *Sven Rosén och frihetstidens radikala pietism* (licentiatavhandling), *Pingströrelsen*, *Pingströrelsen i Sverige*, *Om väckelsens psykologi*. Linderholm var också författare till en del sånger och psalmer och en god översättare och bearbetare av psalmer. I vår nuvarande psalmbok finnes nr 95 (bearb.), 145 (översatt), 303 (bearb.) och 377 (översatt). Såväl hans egna sånger som översättningar och bearbetningar kännetecknas av from kristen känsla och förnäm form. I en artikel 1936 skrev han *Om psalmbok och sångbok, Kyrkan och folkväckelsens sång*, där han räknar upp ett hundra av de vanligaste väckelsesångerna. Han hade det året fått psalmbokskommitténs uppdrag att bearbeta en del av dessa. Det blev dock endast ett fåtal som intogs i vår nuvarande psalmbok av 1937.

Som redaktör för Kyrkohistorisk Tidskrift kom han också att syssla med historiska och kulturhistoriska uppgifter. Där möter man sådana framställningar som *Ur fädernas tros- och tankevärld*, *Om kometer och naturföreteelsers religiösa tolkning i äldre tider*. I boken *De stora häxprocesserna i Sverige* möter man en klar framställning om 1600-talets religiösa och rättsliga världsuppfattning, ett märkligt bidrag till svensk kulturhistoria. Andra historiska framställningar är *Gustav Vasa och reformationen* och den populärt skrivna boken *Kristendomen och kriget*, som utkom 1916.

På Linderholms initiativ stiftades den 12 maj 1929 *Sveriges religiösa Reformförbund*, som fick en plattform i den av honom dirigerade tidskriften *Religion och kultur*. Linderholm var en flitig arbetsmänniska, vilket märks ej minst i ovannämnda tidskrift, som innehåller en mängd uppsatser av hans hand. Arbetsförmågan, säger en av hans ännu levande vänner, var länge betydande, trots att han aldrig kände sig fullt frisk. Han brukade arbeta långt in på natten vid sitt skrivbord och fick endast några timmars sömn. Hans bibliotek var mycket omfattande, ej minst med tanke på hans ekonomiska möjligheter. Han hade en livlig önskan, att det av många skäl borde förvärvas av universitetets teologiska fakultet. Så blev det ej. Det var Åbo universitet, som blev ägare till det. Ett av hans förnämsta arbeten, en kyrkohistoria i två band, religions- och kulturhistoriskt av högt värde, kom aldrig i tryck.

Professor Linderholms hälsa var icke stark. I ett brev till doktor Th. Holmberg skrev han redan 1926: "Själv börjar jag genom ett övermått av arbete bli så sliten att jag väl inte kan orka så länge till." Han fick dock ännu i elva år fortsätta sitt verk.

Söndagen den 8 aug. 1937 avled Emanuel Linderholm. Jordfästningen ägde rum i Uppsala domkyrka och förrättades av kyrkoherden teol. dr H. Neander. Ur hans griftetal må här anföras: "Våra

hjärtan fyllas av tacksamhet mot Gud inför den livsgärning Emanuel Linderholm utfört. Hans kyrkohistoriska forskning är känd och uppskattad vida utöver vårt lands gränser. En spontan och äkta forskarglädje är det karaktäristiska och i ämnesvalet i sina skrifter förblir Linderholm sitt pietistiska barnaarv trogen. Beundransvärd är den trofasthet och uthållighet som präglar hans forskargärning för gudstjänstlivets och det religiösa livets förnyelse."

Professor Gunnar Westin, Linderholms efterträdare i professuren säger bl. a. vid hans bortgång: "Ingen torde före honom vunnit så stor uppmärksamhet för den kyrkohistoriska professuren i Uppsala, och ingen har väl som han slagit vakt om kyrkohistorien såsom en stor modern vetenskap med höga krav och stora uppgifter. Han var en energisk och skarpsynt forskare, självständig och kritisk, vilken gick sina egna vägar. Som människa var L. en komplicerad natur. Han bar med sig djupa intryck från väckelsekretsarna och talar ofta med värme om sin ungdoms lekmannapredikanter."

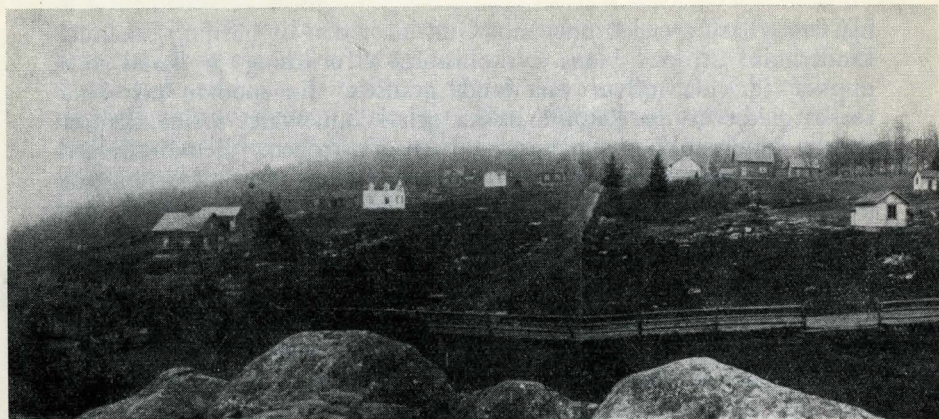
En av Linderholms personliga vänner överläkaren på Romanäs A. von Rosen karaktäriserar honom med följande ord: I fråga om sitt yttre uppträdande var Linderholm mycket noggrann. Hans cylinderhatt blev legendarisk och jag minns hur han en kall vinterdag kom till Romanäs iförd cylinder trots hans stora ömtalighet för kyla och drag. Hans sinne för sirlighet och etikett bottnar tydligen i hans uppfattning, att ett förnämligt uppträdande höves en teologie professor i Uppsala. Han hyste höga tankar om sitt ämbetes förpliktelser.

Linderholm hade många av de karaktärsdrag och egenskaper, vilka krävas av en föregångsman och ledare. Han var orädd och utan dagtingan, då det gällde den egna övertygelsen, en omutlig sannings-sökare."

Då Linderholm fick i uppdrag att dels omarbета en del psalmer och sånger och dels översätta andra för vår nuvarande psalmbok av år 1937, blev det framför andra den kände Roseniussången: "Var jag går, i skogar berg och dalar," som tycks särskilt ha gripit honom. Han hade sjungit den i söndagsskolan i Hakarps gamla missionshus. Det var inte många ord han ändrade, men han skrev i stället till några verser. Sången fick inte plats i den nya psalmboken.

Låt oss sluta med en vers ur ovannämnda sång:

*Var jag går, skall han mig ännu följa,
Han min ende vän i tunga år.
Om han än en tid sig skulle dölja,
Snart han åter stilla med mig går.
Om till sist jag segnar ner och dignar
Under livets börda, dock jag vet:
Han är när mig, han mig än välsignar
in i dödens dunkla hemlighet." Lennart Söderqvist.*

Egna hem 1904.

Egna Hem

Då industrierna i våra bygder i slutet av 1800-talet började draga till sig allt flera arbetare blev behovet av bostäder för dessa trängande.

I regel hade företagen själva drivit byggnadsverksamhet, men de växande skarorna av arbetare och deras ofta stora familjer kunde inte alla beredas tak över huvudet. Som exempel på hur illa det var ställt kan nämnas att på 1880-talet Huskvarna bolag måste hyra bostäder åt ett 30-al av sina anställda långt ute i bygderna. Åtskilliga av dem bodde i Jönköping. Många måste leva på torrkaffning hela veckan, så framt de inte föredrog att dagligen vandra den långa vägen till och från arbetet.

År 1884 tog den framsynte brukspatron Wilhelm Tham ett krafttag för att åstadkomma egna hem för de anställda. Då började bolaget dels utlämna tomter mot lågt arrende och lämna byggnadslån på fördelaktiga villkor. Här möter oss en egnaheimsverksamhet, som tog alltmer fart på 1890-talet. Då Huskvarna bolag ej hade mer mark att avstå norr om ån började riksdagsman Per Söderberg på Rosendala, vars ägor gick fram till Trädgårdsgatan, försälja tomter. Vad sekelskiftet blev byggnationen synnerligen livlig. Egnaheims-tanken slog nu på allvar igenom.

Dess avsikt var att anskaffa mindre bostadsområden med eller utan åtföljande jord, som skulle bebos av ägaren och hans familj. För industrisamhällellenas och städernas trångbodda befolkning blev det ett livsbehov att få ljus och frisk luft och ett eget hem med trädgård och frihet att där få skapa trevnad för sig och familjen. Man kommer här osökt att tänka på den gamla strofen ur Havamal:

”Bäst är eget bo, om än en backstuga,
var och en är herre hemma.”

Så tänkte väl det 20-tal framsynta arbetare i Huskvarna, som den 12 mars 1901 samlades och bildade *Huskvarna egnahemsförening*. Man tillsatte fem personer med uppdrag att utarbета stadgar för föreningen. Det var J. Boman, C. Palmberg, R. Sandström, O. Lysell och J. A. Malmgren, som redan den 1 april hade stadgeförslaget färdigt. Efter en del smärre ändringar antogs stadgarna den 3 maj, då även styrelse valdes. Den första styrelsen bestod av Carl Palmberg, H. O. Mohn, R. Sandström, O. Lysell, H. Anderssen, S. Nordström och J. A. Malmgren.

Första paragrafen i stadgarna anger helt föreningens syfte. Däri heter det nämligen: Föreningen, vars firma är Huskvarna Egnahemsförening utan personlig ansvarighet har till ändamål att bereda sina medlemmar tillfälle att på *landsbygden* förvärva egna hem.

Styrelsen skulle bestå av sju personer och ha sitt säte i Huskvarna. Varje välfrejdad person, som betalt inträdesavgift och minst en andel var medlem. Inträdesavgiften var en krona och en andel kostade tolv kronor. Dessutom betalades en årsavgift å 25 öre.

Den 10 maj 1901 hade styrelsen sitt första sammanträde. Till ordf. valdes H. O. Mohn, v. ordf. Carl Palmberg, kassör O. Lysell, v. kassör J. A. Malmgren, sekr. S. Nordström och v. sekr. C. R. Sandström.

Vid sekelskiftet hade småbruksrörelsen börjat ta fart i landet. Den innebar att man styckade större egendomar och förvandlade delarna till småbruk, som sköttes av familjen utan hjälp. Åtskilliga torp förvandlades också till självständiga gårdar. Utan tvivel har denna rörelse verkat befruktande på egnahemsrörelsen. Så blev det i varje fall beträffande Huskvarna Egnahemsförening.

Den 10 maj 1901 beslöt styrelsen att utse tre personer att resa till Östanå, det gamla Brahegodset vid sjön Bunn och underhandla med ägaren om villkoren för inköp av godset. Besöket ledde ej till något resultat.

Man övergav dock inte tanken på att förvärva ett större gods för styckning, ty redan den 16 sept. höll föreningen möte då en livlig diskussion fördes om inköp av Östanö eller *Stensholm*. Man beslöt dock att t. v. låta frågan vila.

Det dröjde dock ej längre än till den 11 nov. samma år förrän frågan om gårdsköp på nytt framfördes av styrelsen vid ett extra möte. Nu gällde det den gamla gården 7/16 mtl *Fagerslätt* med 1/6 mtl Stensholm, uppe på Holavedshöjderna öster om Huskvarna. Föreningen beslöt enhälligt uppdraga åt styrelsen att gå i författning om köpet. Gården omfattade 242 tunnland med avsöndringar och köpeskillingen uppgick till 43.000 kronor.

Hela gården var ej avsedd till byggnadstomter. Det återstod efter uppmätning och indelning i lämpligt stora tomter, vilka i allmänhet omfattade 2/256 mantal, omkring 10 tunnland av huvudgården jämte 1/6 mtl Stensholm. Dessa utgör den nuvarande Fagersläatts gård och såldes till G. Petersson, Jönköping, för 29.000 kr.

Så kunde den 2 juni 1902 fördelning och prissättning å tomterna äga rum. Den är såväl ekonomiskt som personhistoriskt så intressant att den här bör återges. Tomterna tilldelades resp. personer dels med och dels utan lottning.

Tomt nr 1 K. A. Bergström pris 300 kr., nr 2 P. Berger 500 kr., nr 3 Linder 325 kr., nr 4 P. Jernell 400 kr., nr 5 Th. Engqvist 375 kr., nr 6 Gustafsson 425 kr., nr 7 Edv. Forsström 350 kr., nr 8 Ch. Gustafsson 425 kr., nr 9 E. Andersson 450 kr., 10. Th. Johansson 450 kr., nr 11 H. Frisk 400 kr., nr 12 Hugo Johansson 450 kr., nr 13 Lundqvist och Ljungqvist 400 kr., nr 14 J. Boman 400 kr., nr 15 R. Blomdahl 350 kr. och nr 16 Cl. Skoglund 250 kr.

Denna första uppdelning kom sedan att ändras genom byte av tomter i en del fall. Senare fortsattes försäljningen av de avstyckade tomterna. En del av dessa blev så omfattande att där kunde födas både svin och ko, och många av ägarna hade getter, höns och kalkoner och andra ägnade sig åt biskötsel. Hela området var indelat i 32 lotter. Lantmätaren O. von Gedda hade 1903 verkställt indelningen och upprättat karta.

Hur såg det ut däruppe på högplatån för 50 år se'n? Uppför branterna öster om den gamla kyrkogården, där gjuteriet nu ligger, slingrade sig i djärva serpentiner kyrkstigen mot Hakarps kyrka. På högplatån möttes ögat här av en så gott som obruten vildmark. Ute på sydvästra sluttningen låg Klippan uppförd av korpral Eng i början på 80-talet samt en mindre stuga, inköpt av Eng från Brunnstorp i Lekeryd. På högsta krönet låg soldattorpet nr 61. Det blev nr 31 vid tomtindelningen. Sluttningen mot ån upptogs av några mindre, äldre byggnader.

Genom området flöt en tidvis vattenrik bäck. Terrängen var stengig med buskar och bergknallar här och var. Gråalen, arre, förekom i riklig mängd men även asp, björk, ek och gran förekom spridda. Längst upp mot öster skyntade en ungvuxen, vitstammig björkdunge.

Det fanns god mylla mellan stenarna och området utnyttjades till betesmark för Fagersläatts kor.

Med osviktig energi och en förundransvärd uthållighet grep sig nybyggarna an med det slitsamma arbetet. De hade satt sin hand till plogen, och de såg framåt. Här sattes yxa, spett och spade och korp igång. Det var inga vana utarbetare, som här skulle röja mark. De var samtliga anställda inom olika verkstadsyrken vid Vapenfabriken. Där var arbetstiden 10 timmar. Man började kl. 6 på morgonen och slutade kl. 6 på kvällen. Så snart det var möjligt efter arbetets slut gällde det att skynda uppför branten och sätta fart på röjningen.

I solsken eller regn och blåst, hurudant vädet än var, gav man ej upp. Under regntunga mörka höstkvällar arbetades vid det sparsamma skenet från en lykta, upphängd på en stör. Så röjdes, sprängdes och planerades och så lades grunden till stugan, det efterlängtrade *egna hemmet*.

Besvärligt och kostsamt blev det att ordna vägar och gator. Då husen skulle uppföras måste den mesta materielen forslas uppför branten från Huskvarna och nu måste körväg anläggas. Vid årsmötet den 30 mars 1904 beslöts anslå 500 kr. till uppfartsvägen och "uppdrogs åt styrelsen att ordna arbetets gång med de fria dagsverken som göras." Nybyggarna byggde själva sin väg och anlade även gatorna. Vid ett par tillfällen erhöles dock anslag av Hakarps kommun. Från 1950 års ingång underhålles vägar och gator med allmänna medel.

Det mest bekymmersamma för de strävsamma nybyggarna var ekonomin. Medelinkomsten för arbetare vid Vapenfabriken 1901 var kr. 3: 11 pr dag, för år 1050 kr. För det *egna hemmet* måste lånevägen anlitas. Pengar var dyra på den tiden. Räntan höll sig i regel vid 6 % och däröver.

Men år 1904 ljusnade det härvidlag. Från det året daterar sig Statens Egnahemslånefond och nu kunde byggnaderna börja uppföras under mindre bekymmersamma förhållanden. Statslånen mot låg ränta beviljades 1904 till 21 av bebyggarna. Högsta lånebeloppet var 2.250 kr. och lägsta 1.500 kr. beroende på byggnadens storlek.

Redan den 30 nov. 1903 behandlade styrelsen de först inlämnade ritningarna med kostnadsförslag till byggnader. Ur protokollet: "Styrelsen fann de av Th. Engqvist och J. Gustafson inlämnade mest tilltalande och stå i den närmaste harmoni med de resurser som finns att tillgå och därför biföll styrelsen denna byggnadsstil." Dessa byggnader var små enplanshus med två rum och kök. De tillbyggdes senare med ännu en våning. Någon enhetlig hustyp kom ej till stånd.

Stort intresse ägnades fruktträdsodlingen. Man anskaffade lämpliga trädsorter genom hushållningssällskapet, men flera av inbyg-

garna anlade själva plantskolor, där de ympade på vildstammar, och så fick man fram lämpliga fruktsorter. Grönsaksodling bedrevs i stor omfattning, och efter några år fanns trädgårdsalster till avsalu, som gav en extra slant i den ofta klena kassan. Det berättas att en familj under en längre tid helt gick in för vegetarisk kost, hämtad ur den egna trädgården. Intresset för blomsterodling var också levande. Omkring de trevna hemmen lyste granna blomrabatter, stenpartier och blomland. Här kunde den idoge egnahemsbyggaren med de sina under ljusa sommarkvällar sitta och betrakta sitt verk och njuta frukten av sin mångåriga möda.

De skolpliktiga barnen fick fullgöra sin skolgång i Huskvarna, men redan den 14 april 1902 beslöt föreningen, "att om Hakarps kommun ville köpa ett stycke jord till skolhusbyggnad så skulle det beviljas den." Tanken på en framtida egen skola var sålunda tidigt väckt. Frågan blev dock ej aktuell förrän 1907, då Huskvarna blev köping och bildade eget skoldistrikt. Genom överenskommelse mellan Hakarps skoldistrikt och köpingen skulle alla barn från de 32 egnahemmen få gå i Huskvarna skola mot att Hakarp betalade skatt efter antalet skattekronor för området enligt debiteringen för skolkostnaden i Hakarp. Frågan om skola kom i ett nytt läge år 1912,

Egna hem 1950.

då ett nytt egnahemsområde började anläggas på Hakarps säteris ägor norr om det redan bebyggda. Först 1920 blev skolfrågan löst, då en omfattande skolreform genomfördes i Hakarp. Då byggdes den nuvarande skolan på det nya egnahemsområdet.

Under senare år har egnahemskolonien alltmer förlorat sin ursprungliga karaktär. Många av de 32 första tomterna har styckats, och ett stort antal nybyggnader har uppförts. Fastigheternas antal uppgår till över 100-talet.

Genom Fagerslättskoloniens fastighetsägareförening, som bildades 1918, har samhället elektrifierats och en del andra praktiska åtgärder till bebyggarnas fromma har genomförts. Ett par betydelsefulla frågor väntar ännu på sin lösning. Det gäller vatten och avlopp, som dock säkerligen kommer att ordnas inom den närmaste tiden.

Det är en märklig kulturgärning som dessa flitens och arbetets män och kvinnor utfört i vår bygd. Då deras namn för längesen är glömda, skall Egnahem finnas kvar som ett äreminne över småländsk energi och framåtanda.

Lennart Söderqvist.

Carl Theodor Engqvist.

En av nybyggarna på Egnahem, vilken var med vid starten, är den över 80-åriga Theodor Engqvist. Han tillhör en gammal Smedbyssläkt och är född den 12 april 1870. Han gifte sig 1894 med Ottilia Blomdahl, född den 30 sept. 1870, också hon från Smedbyn. Hon avled 1945.

När egnahemsrörelsen började vid sekelskiftet tvekade inte Theodor Engqvist och hans maka att vara med från början och skaffa sig en egen stuga däruppe på höjderna. Det blev Fagerslätt 3, och Solhem skulle det heta, och det skulle ligga vid första gatan med utblick över dalen och vättern.

Vi hälsar på hos Engqvist och ber honom berätta, hur det var att sätta igång uppe i vildmarken.

”Ja, det var inte så lätt ska jag säga. Det värsta bekymret var nog med pengar till tomt och bygge. Oftast fick man ordna lån med växlar och räntan kunde ibland gå upp till 8 %. Och så var det förstås arbetet på tomten, där en höll till varje ledig stund. Innan vi hade byggt hade vi skaffat oss höns, men dom hade vi hos Åberg i Smedbyn. Höns gödsel brukade jag bära i en säck uppför backarna, för se en måste ta vara på allt. När vi äntligen hade fått stugan under tak och uthuset byggt, hade vi gris och kalkoner och höns och två getter. De hette Stjärna och Tora. Getmjölken ansågs särskilt hälsosam och många av inbyggarna hade getter. Ställena var inte så stora så de kunde föda en ko, men till getterna räckte fodret. Det fanns dock ett par ställen där man kunde ha en ko. Roligt var det att få arbeta med allt. Det var ju ens eget eller skulle åtminstone bli det någon gång i framtiden.

Det blev dock inte alltid ljusa dagar. En gång hade vi en gris på så där en 80 kg., som dog just i slakttiden. Han begrovs och min hustru, Ottilia, stod i fönstret och storgrät över förlusten av det raras fläsket, och tösen, Margreth, hon storgrät hon med, men det var för begravningen av den stackars grisen, som fått en så sorglig ändalyckt. Men nu ska jag tala om, att det gick inte många dagar förrän en av kamraterna kom och lämnade en summa pengar, som de samlat ihop, så vi kunde köpa oss gris igen. Vi hjälpte varandra när vi kunde. Jag minns, när den lille smeden Viking på nr 13 hade köpt gammalt tegel på bolaget och skulle forsla hem det. Han hade en ställning på ryggen fullastad med tegelstenar. När han kom till fabriksporten, tog vi förstås ett par stenar var och hjälpte honom uppför branten.

På hösten när säden skulle tröskas — det var mest havre till hönsen — hade vi ett handtröskverk, där *en* fick mata och *en* dra'. Det senare var just inget lättsamt arbete. Vi tog noga vara på allt som växte på tomten. En tid var vi vegetarianer. Hur Ottilia bar sig åt förstår jag inte, men hon gjorde köttbullar av palsternackor, och så fina köttbullar har jag inte känt varken förr eller senare. Det som så småningom gav bäst inkomst var krusbär och brunkörsbär, för det hade vi gott om. Och så var det förstås frukten. Det var gula plommon och fina päron- och äppelsorter.

När det gällde plöjning och annat arbete med jorden fick vi hjälp av Theodor Magnuson på det gamla soldattorpet. Han hade häst, och det var bara att beställa, så kom han, och jag tror inte det var många tomter som han inte vände tegarna på. Så hade Dalström en islandshäst, men den gjorde inte så mycken nytta, och en gång sa' jag, att det ginge nog lika bra att sätta katten för plogen.

På somrarna hade vi fest på "Ångslätta" med föredrag, sång och musik och servering och så lektes det ringlekar, där gamla och unga var med. Barna hade också sina påhitt. De hade förstås påskeldar och på 1 maj gick de i led och slog på grytelock och en trasig kaffekanna och en del andra ovanliga instrument. På vintern åkte de skridskor på ett kärr borta vid Dungen.

När de mörka höst- och vinterkvällarna kom, hölls det stugemöten. Då samlades en del och läste, och så sjöng de de gamla väckelsesångerna.

Detta och mycket annat berättar Th. Engqvist med den vanliga glittrande glimten i ögat och med det godmodiga leendet. Han har nu på gamla da'r sålt sin fastighet däruppe på höjden och med sin dotter flyttat ner till Huskvarna. Men en liten stuga finns kvar med ett stycke jord med fruktträd och blomster. Där hälsar han på ibland. När vi frågar hur det nu är, kommer en vemodig blick i ögat, då tankarna går upp till det egna hemmet, som en gång för längesen byggdes med svett och möda.

L. S.

Hakarpspojkar.

När Idrottsklubben Hakarpspojkar gjorde bokslut för år 1950, kunde styrelsen i sin verksamhetsberättelse konstatera, att året varit både framgångsrikt och händelserikt. Klubbens aktiva hade på ett sätt som sällan tidigare hävdad sig i tävlingar inom och utom distriktet, och i varje fall *en* önskedröm hade fått sitt definitiva förverkligande, nämligen den nya bastuanläggningen.

Det sistnämnda var utan tvekan och utan att förringa de aktivas insatser, årets stora händelse inom klubben, och den slutliga planlösningen av byggnaden med hela badanläggningen i källaren och en efter våra förhållanden stor gymnastiksal samt expeditonsrum i övervåningen kan betecknas som synnerligen lyckad. Vår gymnastik har under en lång följd av år varit hemlös och flackat från långt

ifrån fullgoda lokaler i den ena skolan efter den andra. Det är glädjande att kunna konstatera, att en hel del arbeten utfördes genom frivilligt arbete, varigenom kostnaderna kunde hållas inom en något så när vettig ram, och sedan Huskvarna stad välvilligt beviljat ett 10-årigt amorteringslån å Kronor 5.000: —, kunde ekonomin definitivt lösas.

Även när det gäller föreningens idrottsplats — under de hårda åren kallad socknens sorgebarn — rörde det sig en hel del, och vad mera är genom Hakarps kommuns välvilja att anslå kronor 5.000: —, synes det nu bliva möjligt att slutgiltigt färdigställa idrottsplatsen, evad det gäller fotbollsplanen och banor för löpningar, hopp och kast, under år 1951. En på sitt sätt revolutionerande händelse var, att planen under det gångna året för första gången uppläts för fotbollspel och för detta erforderliga målstänger o. dyl. uppsattes. Det var IK Stefa som gjorde en anhållan i denna riktning och som tre dagar i veckan disponerat anläggningen för fotboll.

Från tävlingsverksamheten är att notera, att de egna arrangemangen var ovanligt få, främst beroende på den snöfattiga vintern, som tvingade skidsektionen att ligga på latsidan. Under vintern var det endast ett arrangemang som kunde genomföras, nämligen debuttävlingen DM i individuell skidorientering, vilken hastigt ordnades söndagen den 26 februari, sedan snö oväntat i tillräcklig mängd fallit på torsdagskvällen. På höstkanten stod IKHP och Jönköpings OK för 9:e gången som anordnare för den alltid lika populära och trivsamma korporationsorienteringen.

Det nämndes inledningsvis, att också de aktivas insatser varit på toppen. Klubbens stora stjärna var även under 1950 skidlöparen Hilmer Andersson, som gjorde bravaden att lägga sig till med samtliga skid-DM i längdlöpning i Småland och dessutom den mycket svårerövrade titeln Götalandsmästare på 30 km., vilka placeringar bl. a. medförde, att han tilldelades JP:s guldmedalj, belöningen för den främsta idrottsprestationen inom Småland under året. Tillsammans med seniorkamraterna Erik Jönsson och Georg Andersson blev det förstås även en hel del lagframgångar, och den stronga trion har glädjande nog fått några yngre efterföljare, som börjat visa framfötterna riktigt, i första hand Rune Johansson och Göran Berglund.

Av de båda andra idrotter som klubben bedriver, nämligen fri idrott och orientering, är det väl den förstnämnda som utåt sett varit mest framgångsrik. Den stora kanonen var Bertil Lund som — tyvärr något i skymundan — tog hem det första svenska mästerskapet till klubben. Det skedde vid junior-SM, och distansen var hinderlöpning 1.500 meter. Bland Bertil Lunds övriga meriter kan nämnas DM-tecken såväl individuellt som i lag vid DM-terrängen och 2:a placeringar vid JDM på 800 och 1.500 meter. Ett par andra

goda fri-idrottare har även synts till här och där i prislistorna, i första hand Lennart Persson — bl. a. DM-trea på 10.000 meter — samt kastaren Sune Andersson och hopparen Karl-Axel Eklund. Framgångarna vid stortävlingarna till trots satte dock kanske vi hakarpspojkar mest värde på segern i vår grupp av Smålandsserien i fri idrott i hård strid med i första hand IF Hallby och IK Cyrus.

När det gäller framskjutna DM-placeringar o. d. kom som redan nämnts orienteringen något i skymundan. Dock var det ingalunda så, att denna fina idrottsgren hade en dålig säsong, utan det var även inom skogsluffargebitet uppåt värre, vilket bl. a. återspeglades i de stora trupper från vår förening som var igång varje höstsöndag. Och eftersom idrott överlag och då inte minst orientering ingalunda är en fritidssysselsättning för ett fåtal elitmän utan just för oss alla, var det en mycket glädjande tendens, att vi söndag efter söndag mönstrade mellan 30 och 40 deltagare. Klubbens flickor var faktiskt de som nådde de främsta placeringarna, och topparna var Ellen Hallqvists 5:e placering på individuella DM samt den 2:a lagplaceringen på DM-kavlen. Framgångsrikaste seniorer var Ralf Green, Artur Cederberg, som bl. a. överraskade med att bli 2:a i elitens nattävling "Bauerbragden", Ingvar Andersson, som under sitt första seniorår nådde en 8:e placering på DM och Arne Gustafsson, och höjt sig långt över medelmåttan gjorde dessutom i första hand Eric Bergström bland yngre oldboys och junioren Olle Andersson.

Innan denna korta återblick på idrottsåret 1950 inom IK Hakarpspojkarne avslutas bör det konstateras

att medlemsantalet inom föreningen håller sig ganska konstant, och att den sista december redovisades sammanlagt 237 medlemmar, varav 174 i äldre och 63 i ungdomsavdelningen,

att detta kan anses vara precis lagom med tanke på, att vi knappast strävar efter att bli en riktig storklubb utan hellre vill vara en liten kamratförening med god och intim kontakt mellan medlemmarna,

att det ekonomiska tryck, varunder vi liksom de flesta idrottsföreningar alltid arbetar, lättats något genom det goda resultatet av den sedvanliga midsommarfesten, samt

att det dock finns mycket som är mindre gott, främst den dåliga aktiviteten inom ungdomsavdelningen, där de många splittrande intressena bland de yngre i förening med svårigheten att få fram både bra och intresserade ledare inom klubben för detta arbete gjort sig märkbar.

Gösta Eklöf.

Midvinterblotet

I veckor hade snön fallit från en jämnmulen och grå himmel. Först i dag, på årets kortaste dag skingrades molntäcket i söder och solen lyste över ett kallt och snöigt land.

Där ån gör en stor båge, för att snarast möjligt komma till Vätterns svala böljor, låg Bjursäckens lilla hednaby. Tre tämligen stora knuttimrade hus omgivna av kostallar, lador och svinhus, låg i sydslutningen med storskogen som skydd mot nordan. I skogsbrynet bodde trälarna i låga torvtäckta kojor.

I dag var en av årets stora dagar. Man rustade sig för midvinterfesten och blotet vid Lundaberget. Kvinnorna putsade sina smycken och männen slipade spjut och yxa. Vägen till Lundaberget gick genom mörka skogen och vargen var hungrig så här års.

Utanför timmerhuset närmast ån stod Björn och väntade på de övriga med den bästa pälsen på sig. Än en gång kände han med fingertoppen på spjutspetsen, medan han såg in genom dörren. Här bodde han med Åsa, sin hustru, och tre söner, av vilka den yngste, Ulf, i år fyllt 18 år och för första gången skulle få följa med till blotet.

Alla var ej färdiga ännu, och Björn gick några steg, följd av hundarna, som glatt hoppade omkring honom. De stora vassbänkarna på andra sidan ån låg nu tysta och öde. Där brukade han smyga sig fram i ekstocken med krok och garn om somrarna. Nu prasslade den bruna säven, torr och död över snötäcket, och de urholkade ekstockarna låg med botten upp på sina ställningar vid stranden. Uppifrån ån såg Björn en grupp människor komma, som skulle till midvinterfesten. Det var lättare att gå på isen än i den snöiga skogen över gropar och vindfällen.

Björn tog sig om sitt röda skägg. Han kände sig väl till mods. Alltsedan han blev egen bonde hade framgång följt hans företag. Hans tegar, som utökades för varje år av trälarna, gav allt bättre skördar, och jakt och fiskelycka hade han. I gåddvikarna hämtade han fisk i stora fång, och i skogen gick han vintertid på varg och björn med spjutet. Mård och hermelin fick känna hans vassa pilspetsar, och deras skinn var goda bytesvaror på marknaden. Salt, verktyg och vapen kunde han byta sig till, och om ännu en träl erfordrades på gården, kunde han även få denne på samma sätt. Fast då fordrades många fina skinn. Vid marknaderna hade han genom de främmande köpmännen fått höra talas om en ny gud, Vite Krist.

Detta var dock ingenting för Björn. Han kunde ej klaga på de gamla gudarna, vilka han dyrkade på sina fäders vis. Vid husalta-

ret offrade han alltid den bästa kalven eller galten, och årsväxten hade blivit god. Solen hade också varje år återvänt efter det stora blotet, och ännu hade ingen av hans egna behövt stupa för offerprästens dolk. Att snegla åt nya gudar låg ej för Björn.

Om en stund var byns bebyggare färdiga för avfärd, och med Björn i spetsen gick de fram genom skogen. Stigen var smal under snötyngda träd, och man gick i rad efter varandra. Det var årets största dag, och man kände dess betydelse. I månader hade solen sjunkit allt djupare mot söder, och allt kortare blev dagarna. Hur skulle det bli, om solen ej återvände? En ömklig död skulle alla gå till mötes i mörker och köld. Det gällde därför att blidka gudarna i rätt tid och med offer som de krävde. På så sätt hade man gjort så länge människor bott i Norden.

Från skogsbrynet vid Rädishälla såg de eldarna flamma vid Lundabergets ättestupa, och en stor mängd människor var redan där. Från bygden omkring södra Vättern hade folk hörsammat kallelsen till det stora midvinterblotet vid Lundaberget. Skäggiga, muskulösa män, storväxta kvinnor och mycken ungdom hade där mött upp. Folket från Bjursbäcken blandade sig med mängden och träffade vänner, som de ej sett sedan förra midvinterfesten. Man talade om väder och vind, jakt och fiske och om det förskräckliga tordönet i höstas och annat som hade hänt i deras bistra liv. Elden och samvaron gjorde, att stämningen steg alltmer. Man støjade och glammade och åt av köttet och fläsket, som stektes över eldarna, och ur oxhorn drack man det mjöd, som festen krävde.

Så småningom kom man fram till festens höjdpunkt, människoblötet. Gudarna krävde offer i dag, offer som kom människorna att rysa och att i hemlighet frukta midvinterfesten. Omkring offerhällen samlades den manliga ungdomen i ring med offerprästen i mitten. Gång efter gång gick han runt ringen och läste sina offerramsor. För varje varv stötte han ut en ur ringen till tecken på, att denne var ur räkningen. Till slut stod endast Ulf kvar samt en liten svarthårig yngling med tvära axlar. Då prästen räknat till slut, stötte han bort den svarthårige, och endast Ulf stod kvar. Det var tyst bland folket. Björn tog Åsa hårt om handleden så att hon ej skulle företa sig något som ej var tillåtet. Ännu en sekund varade tystnaden, varefter männen slog sköldar och yxor samman.

Strax därefter hade Ulf upphört att leva och hans blod stänktes på träbelädet och på folket omkring.

Över kullarna i öster smög sig månen upp och visade vägen för de hemvändande från midvinterfesten. De såg alla fram emot ett gott år nu efter blotet. I offerlunden var snart folktomt. Endast några få män var kvar som röjde upp på marken och släckte de sista falnande glöden från offereldarna.

Tyst gick Björn hem genom skogen följd av Åsa och sina söner. Ett stycke efter kom trälarna på krokiga knän. På natten kunde Björn ej sova. Han vred sig på träbänken medan hans klarvakna ögon än vilade på hundarna omkring elden och än följde ljus och skuggor, som eldskenet kastade på timmerväggarna.

Fingrarna drog han gång på gång genom sitt röda skägg, medan han grubblade. Var det möjligt att Vite Krist ej fordrade blods-offer av människorna? Röken från den allt svagare elden förtunnades alltmer, och genom taköppningen blinkade en och annan stjärna. Bakom sig under björnfällen hörde han Åsas snyftningar, och i hans eget bröst brände en svidande ljudlös smärta.

*Mod har mannen föga,
rymt har glädjeruset,
då han bär en älskad
frändes lik ur huset.*

Allt högre steg månens skiva på natthimmeln och i skogarna mot Raten ylade vargarna.

Elo.

Använda källor:

Lindstam R.: Huskvarna krönika 1925.

Hakarps söndagsskolas protokoll.

Religion och kultur, 1929—38.

Kyrkoarkivet i Hakarp.

Växjö stifts herdaminnen.

Vadstena klostrets jordebok 1500.

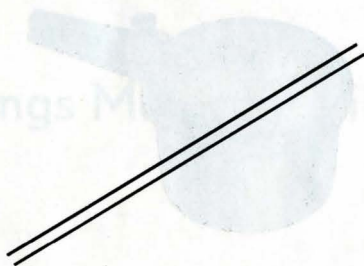
Ebeverkens arkiv.

Egnahemsföreningens protokoll från 1901.

Kammararkivet.

Gå ej

över ån efter vatten!

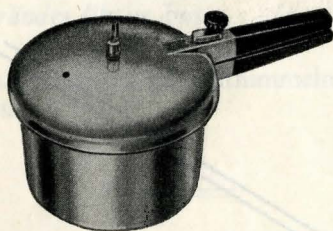

Begär alltid

CARL F O R S

Bronsfärger!

EVA- tryckkokaren

Spara tid och pengar. Koka eller stek maten på en tid, som är 1/3 eller mindre av kok- eller stektiden i en vanlig gryta. Utnyttja EVA. Gjuten i aluminiumlegering. Utan nitade detaljer. Med extra tjock, plansvarvad botten och med raka kanter. Eva-kokaren är lättskött, riskfri i användning och godkänd av Statens Riksförsäkringsanstalt.

EBE-VERKEN, AB Huskvarna

BROHOLMS MEJERI

Alla slag av mjölkprodukter.

Välsorterad speceriaffär.

Tel. 30630

Jönköpings Mejeriförening u.p.a.

JÖNKÖPINGS LÄNS BRANDFÖRSÄKRINGSBOLAG

*Brand-, ansvars-, vattenlednings-
skadeförsäkringar m. m.*

Ombud i Hakarp:

Nämndeman GUNNAR HAKEMAN, Hakarps säteri.

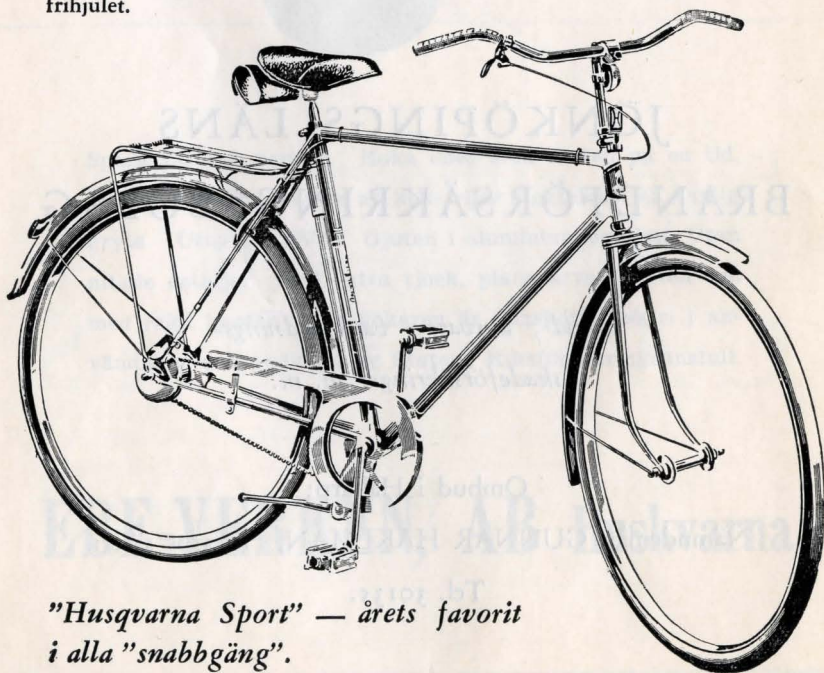
Tel. 30135.

Hans högsta önskan — en **Husqvarna**

2-speed

Ungdomsmodellerna har i år bl. a. "*radaröga*", en viktig trafiksäkerhetsdetalj, *centrallås*, låser samtidigt cykel, pump och verktygskassett, *specialpaketbållare* med enhandsgrepp, *ortopedal*, som ger stadigt fäste för foten, *Novoväxel*, som utan risk kan sättas i händerna även på den mest hårdföre grabb — största cykelnyheten sedan frihjulet.

"Husqvarna Sport" — årets favorit
i alla "*snabbgäng*".

HUSQVARNA

KVALITETSMÄRKET

för

Borstar

och

Penslar

Aktiebolaget Husqvarna Borstfabrik

H u s k v a r n a

Tel.: 32600

**4182 medlemmar fick i återbäring kr. 21.890
för gjorda köp under år 1950.**

**Allt fler hushåll inser fördelarna med att göra
sina inköp i den egna föreningen.**

Till Er tjänst står:

- 3 Snabbköpsbutiker**
- 12 Speceributiker**
- 8 Charkuteributiker**
- 1 Fiskbutik**
- 19 Mjölkbutiker**
- 2 Manufakturbutiker**
- 1 Husgerådsbutik**
- 1 Skobutik**
- 1 Teknisk butik**
- 2 Självserveringar**

konsum *Union*
HUSKVARNA

TRYCKSAKER

av ALLA SLAG

Länstryckeri- AB

Barnarpsgatan 28 — Jönköping — Tel. 1066, 405

Ingrid Nilsons Kappaffär

rekommenderas!

FÖRSTKLASSIG KONFEKTION

Rosenborgsgatan 32. Tel. 30145.

Allt i musik

Martin Johanson

Tel. 30177 — 31982.

Vid behov av

charkuterivaror och mejeriprodukter

vänd Eder till

Klingbergs Charkuteri o. Mjölkaffär

Jutaholm. Tel. 30834.

VID BEHOV AV

färger, tapeter, sjukvårds- och tekniska artiklar,

anlita fackmannen

Södra Färghandeln

Tormenäsgatan 3

HUSKVARNA

Telefon 30587

*Du kan alltid
tryggt anlita Sparbanken —
Hembygdens bank*

Jönköpings Stads och Läns
Sparbank

Lyxkaffe — Javablandning

i detaljhandeln och i parti

KOLONIALBOLAGET

Tel. 30353 — 30643

Hästens Nyheter

i sportjackor, cardigan, polotröjor, underkläder, strumpor

THOMBRITS

Petersberg — Tel. 21329

Välsorterad

Speceri- & Diverseaffär

å Jutaholmsområdet.

Välkommen att gynna enskild företagsamhet!

JUTAHOLMS LIVSMEDEL

GUSTAV FRISK

Tel. 30387

Byggmästare och Jordbrukare

VÄLJ KVALITÉ och använd alltid MUFFRÖR, VÄGRÖR,

KULVERT, BRUNNSRINGAR samt

GULLHÖGENS CEMENT

från

HUSKVARNA
Cementgjuteri

HCF

Tel. 30340, bost. ankn.

HUSKVARNA

ELFIRMAN

Johansson & Carlsson

Elektriska installationer, motorer, elektriska apparater och
glödlampor.

TRANSFORMATORSTATIONEN

Tel. 30277 a och b.

SÄLLSKAPSRESOR

Rosenqvist Omnibusstrafik

REKOMMENDERAS

TEL. 30186

HUSKVARNA

TEL. 30186

JÖNKÖPINGS LÄNS SLAKTERIFÖRENING

Affären Petersberg

REKOMMENDERAS

Tel. 30566

FIRMA ERIC SANDQVISTS

Speceri- & Diverseaffär

REKOMMENDERAS

Hakarp, Huskvarna. Tel. 30581

Allt som bör finnas i en kiosk

finns i

EGNAHEMSKIOSKEN

Tel. 31242

Nilzén & Engblom

Tel. 30452

Välkomna till

Stenborgs Konditori

STENSHOLM

Servering av kaffe med gott bröd.
Riklig sortering av konditorivaror.
Öppet vard. kl. 9—21, sönd. 2—17.
Samkväm för sällskap.

Tel. 31392

Innehavare: *Gunnar Johansson.*

RING 30148

vid behov av lastbil!

ERLANDSSONS & JAKOBSSONS ÅKERI

Smedstorpsgratan 9, Egna hem.

Värme- och
Sanitetsinstallationer

DORSELLS

Rörledningsfirma

rekommenderas.

Förstklassigt arbete,

humana priser.

Västerliden 11, Huskvarna

Tel. 31625.

Gäller det ...

Idrott

Fiske

Skinnskläder

Sportkonfektion

Vänd Eder till

Huskvarna

Sport-

magasin

Tel. 30867

Reservoarpennor

i prislägen som passa alla.

Idealisk present för högtidsdagar.

RYDHEIMS BOKHANDEL

HUSKVARNA

Telefoner 3044 och 30244

Marieholms Handelsträdgård

Stig Johansson

Tel. 30904

REKOMMENDERAS

HJÄLP DIG SJÄLV!

Bliv medlem i

Hakarps Erkända sjukkasse!

Mjolk- och Speceriaffären

PETERSBERG

Alb. Lundin

Tel. 30151

REKOMMENDERAS

PETERSBERGSKIOSKEN

tobak, tidningar,

frukt, choklad,

konfekt, länskedrycker.

Tel. 30341

B L O M B E R G S.

Holmers

Herrekipering

BJÖRTÈNS
LIVSMEDEL

*

Egnahemsvägen 10

Tel. 30060

ERIKSBERGS

BLOMSTER-
ODLINGAR

*

Tel. 30388

B. INGVALLS EFTR.

(Gustaf Gustafsson)

SPECERI- & DIVERSEAFFÄR

PETERSBERG

REKOMMENDERAS

Tel. 30065

H u s k v a r n a

Tel. 30065

